

Vliv rodinného prostředí na vývoj osobnosti

Jana Bičová

Bakalářská práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2013/2014

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jana BIČOVÁ**
Osobní číslo: **H118019**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Vliv rodinného prostředí na vývoj osobnosti**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce. S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na (zejména sociální) rizika pramenící z dnešního modelu rodiny;
- na hledání odpovědi na otázku, proč narušené rodinné klima ovlivňuje rozvoj osobnosti dítěte.
- na možnosti sociální pedagogiky při nápravě tohoto stavu.

Součástí práce bude empirické šetření event. realizovaný výzkum (kvantitativní, kvalitativní, smíšený) zaměřený na zjištění vlivu rodinného prostředí na rozvoj osobnosti.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

Hajný, Martin. O rodičích, dětech a drogách. Praha: Grada, 2001.

Matějček, Zdeněk. Krizové situace v rodině očima dítěte. Praha: Grada Publishing a.s., 2002.

Matějček, Zdeněk. Rodiče a děti. Praha: Avicenum, 1989.

Nakonečný, Milan. Základy psychologie. Praha: Academia, 1998.

Vágnerová, Marie. Psychologie osobnosti. Praha: Karolinum, 2010.

Vágnerová, Marie. Vývojová psychologie – dětství a dospívání, Praha: Karolinum, 2012.

Vedoucí bakalářské práce:

doc. PaedDr. Slavomír Laca, PhD.
Katedra pedagogiky a psychologie

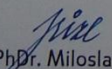
Datum zadání bakalářské práce:

11. listopadu 2013

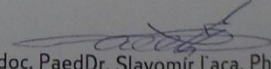
Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2014

V Brně dne 11. listopadu 2013

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí ústavu

doc. PaedDr. Slavomír Laca, PhD.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

JANA BIČOVA¹

Jméno, příjmení studenta

V Brně 10.3.2014

Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užitje-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělků jím dosažených v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

V jednotlivých kapitolách mé bakalářské práce podrobně popisuji důležitost stabilního rodinného prostředí pro duševní a tělesný vývoj jedince. Snažila jsem se o popis výchovných vlivů a zaměřila jsem se na vybrané podmínky, ve kterých děti vyrůstají a které je ovlivňují. Dále se zmiňuji o sociálně patologických jevech působících ve výchově i v rodině, které negativně ovlivňují vývoj osobnosti.

Klíčová slova:

Rodina, historie rodiny, pojetí rodiny, funkce rodiny, sociální patologie rodiny, prostředí a výchova, školní prostředí, mimoškolní prostředí, negativní vlivy ve výchově.

ABSTRACT

In the chapters of my thesis I describe in detail the importance of a stable family environment for mental and physical development of the individual. I tried to describe the educational influences and I focused on selected conditions in which children grow and influence them. Then I mention socially pathological phenomena involved in education and in the family, which negatively affect the development of personality.

Keywords:

Family, family history, the concept of family, family function, social pathology family, environment and education, the school environment, after-school environment, negative influences in education.

Děti by měly dostat od svých rodičů dvě věci: kořeny a křídla. Kořeny směřující do minulosti a křídla, volnost a svobodu, mířící k zodpovědné budoucnosti.

J. W. Goethe

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala panu doc. PaedDr. Slavomíru Lacovi, PhD. za cenné připomínky, ochotu a trpělivost při odborném vedení mé bakalářské práce. Dále děkuji Bc. Dagmar Neugebauerové za pomoc při získání dat případových studií mé bakalářské práce a mé rodině za trpělivost a podporu při studiu.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	8
I TEORETICKÁ ČÁST	9
1 HISTORIE RODINY	10
1.1 POJETÍ RODINY.....	13
1.2 FUNKCE RODINY.....	15
1.3 SOCIÁLNÍ PATOLOGIE RODINY.....	19
2 PROSTŘEDÍ A VÝCHOVA.....	23
2.1 ŠKOLNÍ PROSTŘEDÍ.....	25
2.2 MIMOŠKOLNÍ PROSTŘEDÍ.....	28
2.3 NEGATIVNÍ VLIVY VE VÝCHOVĚ	32
II PRAKTICKÁ ČÁST	35
3 KAZUISTIKA	36
3.1 KAZUISTIKA č. 1	37
3.2 KAZUISTIKA č. 2	39
3.3 KAZUISTIKA č. 3	42
3.4 KAZUISTIKA č. 4	44
3.5 KAZUISTIKA č. 5	46
3.6 KAZUISTIKA č. 6	49
3.7 KAZUISTIKA č. 7	52
ZÁVĚR.....	56
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	57
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK.....	59

ÚVOD

Tématem mé bakalářské práce je „Vliv rodinného prostředí na vývoj osobnosti“.

Naprosto přirozeným jevem v rodině je vývoj a měnění ovzduší. Všichni členové rodiny by se měli angažovat o to, aby doma panovalo příjemné klima. Stačí nepatrné vyzařování negace a příjemné klima se naruší. Domov by měl být místem lásky, klidu, bezpečí. Členové rodiny by měli trávit co nejvíce času společně a prožít příjemné chvíle. Jedinec se rodí, vyrůstá a žije v prostředí, které má na dospívajícího jedince zásadní vliv.

V dnešní společnosti, plné negativních nástrah pro správný vývoj jedince, je důležitá prevence. Zde plní svou důležitou funkci sociální pedagogika. Prevence se nesmí podceňovat. Je nutné mladým dospívajícím jedincům ukázat a vysvětlit následky negativních vlivů z prostředí, ve kterém žijeme. V mnoha případech se dá prevencí předejít patologickým stavům, popřípadě je alespoň částečně omezit. Člověk se vyvíjí po celý život. Každá životní etapa přináší jedinci určité poznání a zkušenosti, člověka ovlivňuje společnost.

V případě, že již dojde k patologickým stavům rodiny, řešením pro nápravu je sociálně pedagogická terapie. Terapie je další významnou funkcí sociální pedagogiky. Výchova či převýchova jedince, který má problém začlenit se do společnosti, se nazývá terapií. Terapeutické působení probíhá ve specifických situacích, kdy může být jedinec nepřizpůsobivý, propuštěn z léčebny, výchovného ústavu nebo výkonu trestu. Sociálně pedagogická terapie je důležitým procesem pro snížení rizika recidivy. Každý jedinec by měl dostat šanci k nápravě dopadu negativního vlivu prostředí, ve kterém žije a pokusit se o kvalitní prožití svého života.

Cílem teoretické části bakalářské práce je podrobný popis důležitosti stabilního prostředí, ve kterém žijeme. Vhodné rodinné prostředí pro správný vývoj osobnosti, jeho vlivu na sociální rozvoj jedince a jeho následné začlenění do společnosti. Důležitost výchovy a vzdělávání ve všech vývojových etapách. Negativní vliv prostředí jako možná příčina vzniku patologických stavů.

Cílem praktické části bakalářské práce je 7 podrobných případových studií, ve kterých popisují sociálně patologické jevy působící ve výchově i v rodině, které negativně ovlivňují vývoj osobnosti.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 HISTORIE RODINY

Rozvoj celé naší společnosti je napodobován vývojem rodiny. Pokud se společnost individualizuje, znamená to, že i náhled na fungování rodiny bude pravděpodobně stejný. V historii je vývoj rodiny rozdělen do několika časových etap. První etapou je rodina v pravěku, druhou etapou je středověk a třetí etapa je novověk. Každé období ovlivnilo vývoj rodiny vnitřními i venkovními faktory a obohatilo ji o nové prvky.

Není možné si představit společnost, která by byla složená z lidí, ale nebyla by organizovaná a neměla koordinované role jednotlivců. Rodina je nejmenší, ale přitom nejdůležitější jednotkou společenské organizace ve společnosti. Rodinu vytvořily všechny známé typy společností, a proto se předpokládá, že ji měli i v době pravěku.

Lidé se dělili do rodin, kde byl známý biologický otec dítěte, platila zde přesná pravidla, která určovala, které děti patří do které rodiny. Kolem roku 450 před Kristem byla v římském zákoníku, tzv. Dvanácti deskách rodina prohlášena za základ společnosti.

V období středověku se hovoří o rodině, ale vhodnějším pojmem je dle písemných pramenů mnohem důležitější a častěji používaný výraz „domácnost“ (dům, hospodářství), který označuje nejen pokrevní členy rodiny, ale i podruhy, čeled' a další jedince v domě. Je to určitá skupina jedinců, kteří společně hospodaří a obývají společně jedno obydlí a podléhají kumulované autoritě - „hlavě rodiny“. Důležitá není provázanost mezi pokrevními příbuznými, ale společné stolování (Možný, 1990).

V období před průmyslovou revolucí se hovoří o tzv. tradiční nebo také stavovské rodině. Tradiční rodina sloužila především jako ekonomická jednotka (záruka pro přežití), a výrobní jednotka, která obdělávala půdu, vykonávala řemeslo a chovala dobytek. Děti se připravovaly na budoucí povolání v rodinách. Manželství nebylo podmíněné náklonností snoubenců, ale ekonomickými a stavovskými zájmy. V určitých oblastech bylo chudým lidem manželství zakázané. Poddaní potřebovali k uzavření manželství souhlas vrchnosti.

Sociolog Lawrence Stone (1977) se zabýval předmoderními formami rodiny, kdy vymezil pro období 16. – 19. století tyto fáze vývoje rodiny:

- relativně malé, nukleární rodiny udržující kontakty s celou komunitou
- vymezení proti celé společnosti, důraz na mateřskou lásku a autoritu otce
- citový individualismus, pevné citové vazby, volba partnera na základě lásky

John Hajnal (1965) rozlišil dva základní historické modely rodiny, které se podle něj stabilizovaly počátkem 16. Století. Tzv. „Hajnalova linie“ byla vymezena mezi Terst a St. Peterburg, tj. pomezí dnešní Moravy a Slovenska (Livi-Bacci, 2003).

Historický model rodiny – severozápadní:

1. Malý počet členů rodiny (průměrně 4-5 osob)
2. Nižší míra pokrevního příbuzenství v rodině
3. Relativně vysoký věk vstupu do manželství (25-26let)
4. 10% - 25% celoživotně neprovdaných žen a neženatých mužů, protože k uzavření sňatku museli mít snoubenci půdu, na které by se mohli usadit
5. Dědické právo: majetek dědil prvorozený syn, ale musel vyplatit matku a sourozence (kteří museli odejít z domu)

Historický model rodiny – jihovýchodní:

1. Mnohočlenné rodiny
2. Vysoká sňatečnost
3. Sňatkový věk 20-21 let
4. Dědické právo: přesně se neví, kdo co dědil, ale sourozenci zůstávali na statku, fungovala velkorodina, matky často přecházely do pozice podruhyň
5. Výlučnost patrilinéárního principu tvoření rodiny
6. Neolokalismus (více manželských párů žilo pod jednou střechou)

Otevřenou otázkou stále zůstává, zda vůbec někdy hrály hlavní roli v rodině a společnosti ženy. Domněnka o existenci „matriarchátu“ má oporu v nálezích tzv. Venuše. Jsou to malé hliněné sošky žen, které napodobovaly ženské tělo s výraznými mateřskými atributy, nikoli ideál ženské krásy.

Vedoucí postavení ve společnosti a v rodinách získávají muži a v civilizovaných společenstvích si je udržují až do našeho století.

V období po průmyslové revoluci se hovoří o tzv. moderní rodině. Dochází k narušení tradičního pojetí rolí. V moderní rodině na přelomu 19. a 20. století začínají v odvětví průmyslu pracovat ženy a děti. Klesá prestiž mužů, přestávají být hlavními živiteli rodin. Výchovná funkce rodiny je zachována už jen u nejmenších dětí, kde je stále nezastupitelnou. Rodina je místem uspokojování citových potřeb, místem pro přerozdělování ekonomických hodnot, místem konzumu a rekreace.

Pro rodiny průmyslové společnosti je trendem odkládání manželství a rození dětí co nejpozději, zakládání rodiny neformálně, bez legálního svazku, zvyšování rozvodovosti. Pozvolně se prosazují individuální zájmy nad zájmy společnými, rodinnými.

V současném světě je role rodiny ve spojení s majetkoprávními vztahy povolena. Ženy získaly osobní samostatnost, finanční a společenskou svobodu. Koncem 20. století došlo k překonání společenskému odsouzení rozvodu, ženy nepovažují za nutné zůstat ve vztahu s mužem kvůli dětem. Moderní rodina se již z velké části nezabývá pouze ekonomickým dědictvím, ale zaměřuje se stále více i na vztahy mezi členy rodiny a vzdělanostní kapitál (Singly, 1990).

Dnes převažují citové a vztahové hodnoty. Lidé neuzavírají manželství z důvodu rození a výchovy dětí, ale z přání prožít společný život.

1.1 POJETÍ RODINY

„Rodina hraje klíčovou a nenahraditelnou roli pro zdraví jednotlivce i lidstva jako celku“

Ludmila Trapková

Rodina je definována jako malá **primární biosociální skupina**, kde nejdůležitější roli zastává matka a otec. Rodina je relativně trvalá skupina, která závisle na průběhu života jednotlivců, kteří ji tvoří, podléhá dynamickým změnám. Základem jsou vžitě společenské tradice, které postupně doplňuje o svoje vlastní tradice. Příslušníci jsou vzájemně spojeni manželským svazkem, pokrevním příbuzenstvím nebo adoptí, obvykle tvoří společnou domácnost a uvnitř skupiny tvoří součinnost podle významu svých rolí. V podstatě je rodina poměrně uzavřený intimní útvar, který si nenechá vměšovat se do svého fungování. Vytváří si svůj vlastní styl vzájemného působení a působení na děti.

Rodina jako socializační činitel **má nezastupitelnou roli v životě** jejich příslušníků. Díky rodině se jedinec postupně začleňuje do společnosti již od zrození. Rodina musí být stabilizovaná, aby mohla plnit všechny své funkce.

O **porozumění problémům** dnešní rodiny a pomoc rodinám se zabývá **sociální pedagogika**. Zaměřuje se na rodiny, kde vyrůstají problémové děti a následně se snaží pomoci s jejich výchovou.

Rodiny, kde vznikají problémy v mezilidských vztazích, vznikají krizové a akutní situace, nerovnost a špatné rodinné klima, mají velkou oporu v oblasti sociální práce.

Rodinu lze vymezit podle toho, proč ji zakládáme, co od ní očekáváme a co nám přináší. Zakládáme ji převážně z důvodu plodit a vychovávat potomky. Očekáváme od ní porozumění, podporu, bezpečí, pocit jistoty a vzájemnou úctu. Přináší nám uspokojení vlastních potřeb, sebeidentitu, zkušenost, že lidský život a city jsou to nejdůležitější, co máme.

Uspořádání rodin: (Máchová, 1974)

- Základní (jádrová, nukleární rodina) představuje muže, ženu a jejich děti.
- Rozšířená rodina představuje širší kruh příbuzenstva – prarodiče, tety, strýce, bratrance, sestřenice.
- Neúplná rodina s jedním rodičem
- Monogamní rodina (představuje jednoho muže a jednu ženu)
- Polygamní rodina (polygynie – představuje jednoho muže a více žen, polyandrie – jedna žena s více muži)

Podle významného českého sociálního pedagoga **Blahoslava Krause můžeme rodinu rozlišit na několik typů:** (Kraus, Poláčková, 2001)

- Nukleární – rodina tvořena párem rodičů a dětmi.
- Rozšířená – rodina rozrostlá o blízké příbuzné, prarodiče, strýce, tety apod.
- Orientační – rodina, do níž se člověk rodí a vyrůstá v ní jako dítě.
- Prorekreační – rodina, kterou člověk později sám zakládá rodinným svazkem.

Novodobý sociální pedagog **Slavomír Laca** poukazuje na to, že pokud hovoříme o rodině, máme sklon představovat si ji jako tzv. úplnou nukleární rodinu. Jak Laca uvádí, mnoho lidí si myslí, že takto vypadá většina rodin. Opak je však pravdou. Schopnost rodiny vychovávat děti a vyrovnávat se s problémy je závislá na tom, jak je rodina napojena na svoje sociální okolí. Toto spojení se nazývá **sociální síť rodiny**. Sociální síť rodiny je koalice rodin, které jsou na sebe závislé, do nich se někdy počítají i další nepříbuzní lidé (přátelé, známí, apod.) Rodina je instituce, která vzniká soužitím lidí zpravidla rozdílného pohlaví, kteří vychovávají potomky. Vztahy mezi rodiči se přenáší, resp. mohou se přenést do vztahu dětí: vztahy mezi matkou a dětmi, sourozenci, prarodičů k vnukům nebo snaše, zeti.

Rodina je přirozené společenské prostředí, kde dítě uspokojuje své základní životní potřeby, získává první životní vzory a kde je začátek celého socializačního procesu.

1.2 FUNKCE RODINY

Rodina zajišťuje mnoho činností – zabezpečuje své členy hmotně, pečuje o zdraví, výživu a kulturní dědictví, vštěpuje jim morální postoje, ovlivňuje je, usměrňuje, chrání a podporuje. Rodina plní určité role i ve vztahu ke společnosti – je to především **reprodukce obyvatelstva**, a to jak reprodukce biologická, tak i kulturní (Kraus, Poláčková, 2001).

Základní funkce rodiny: (Výrost, 1998)

- Biologicko - reprodukční
- Emocionálně - ochranná
- Socializačně - výchovná
- Materiálně - ekonomická

- **Biologicko – reprodukční funkce**

Tato funkce především zajišťuje reprodukci lidského druhu a tím vytváří optimální podmínky pro biologické trvání společnosti, zachování rodu. Ve stabilizované rodině je optimální prostředí pro vznik nového života i pro potřebnou péči pro udržení takového života. Součástí této funkce je i udržování společensky schválenou podobu sexuálního soužití mezi partnery a dále zastává péči o členy rodiny, zejména děti, kdy zabezpečuje potravu a stará se o zdraví příslušníků rodiny.

Cyklus biologických předpokladů pro založení rodiny spočívá ve **čtyřech fázích**:

- 1) **Výběr manželského partnera** – při výběru partnerů se lidé řídí hlavně těmito kritérii:
 - a. fyzický vzhled (prvním kontaktem při komunikaci je vzhled, proto je důležitý celkový estetický projev člověka, čistota, upravenost).
 - b. komunikace - (druhým kontaktem při komunikaci je řeč, proto je důležité umět komunikovat jak verbálně, tak neverbálně).
 - c. věk – nejběžnější a nejstabilnější model manželství má věkový rozdíl maximálně 5let.

- d. vzdělání – většinou se připouští minimální rozdíly ve vzdělanosti, sociální a ekonomickém postoji.
 - e. společné cíle a hodnotový postoj – pro zachování stabilní rodiny je důležité sledovat společné cíle a aktivně se podílet na jejich dosažení.
 - f. společné záliby
 - g. výchova v původní rodině
- 2) **Uzavření manželství** – manželství lze v naší zemi uzavřít formou občanského nebo církevního sňatku svobodným prohlášením muže a ženy, že spolu chtějí manželství uzavřít.
- 3) **Období trvání manželství** – dělíme na 3 období:
- a. adaptační období – dle Vágnerové je proces adaptace na manželství determinován dvěma protichůdnými potřebami: potřebou intimity, vzájemného vztahu a potřebou autonomie, sebeprosazováním
(Vágnerová, 2000).
 - b. období výchovy dětí – profil rodiny závisí na věku dětí
 - c. období po odchodu dětí – zásadní změna v dosavadním způsobu života, kdy se rodič ze své role pečovatele a vychovatele svých potomků dostává do stádia pozdní dospělosti a svůj čas již nerozděluje mezi děti, kariéru a koníčky. Potomkům nechává prostor pro jejich soukromí, svobodu a prostor.
- 4) **Zánik manželství** – manželství zaniká rozchodem, rozvodem nebo úmrtím jednoho z partnerů.

○ **Emocionálně – ochranná funkce**

Tato funkce především upevňuje psychické zdraví při vývoji jedince a tím i celé společnosti, je nevyhnutelná z hlediska zdravého vývoje jedince. Má svou důležitost především v období dětství, ale je nezbytná po celý život člena rodiny. Absence vzájemného poskytování a uspokojování potřeb, poškození emoční stability, nezapojení v osobních zájmech a problémech mezi členy rodiny vede ke vzniku neuróz, citových

strádání a narušení osobnosti. Někdy dochází k vážným deformacím v psychosociálním vývoji člověka.

Důležitou podmínkou pro rozvoj vlastní emocionality dítěte jsou kladné citové postoje v rodině. Rodina poskytuje svým příslušníkům pocit bezpečí, lásky, rovnováhy, citové výměny, pochopení a uznání. Rodina by měla položit dostačující základy pro imunitu vůči negativním vlivům. Dle Matějčka mají rodiče za úkol vytvořit emocionální zázemí, které je základem pro vztah dítěte s širším sociálním okolím. Jde o životní princip důvěry či nedůvěry v ostatní lidi.

- **Socializačně - výchovná funkce**

Tato funkce souvisí se socializací člověka, procesem začlenění se do společnosti, s potřebou vychovávat potomky. Je orientovaná na výchovu nové generace v rodině pro individuální fungování, podílí se na začleňování jedince do společenských vztahů a nacházení vlastního místa v nich. Socializace je proces odevzdávání kulturního dědictví, vštěpování hodnot a udržování určitých návyků. Proces socializace dítěte ovšem nezávisí pouze z působení rodiny, dítě se poměrně brzo začleňuje do širší společnosti. Jak uvádí Nakonečný, osobnost jako celek se utváří v procesu sociálního učení, kdy si dítě ve styku s ostatními lidmi osvojuje sociální dovednosti a návyky prostředí, ve kterém se pohybuje. Kromě výchovného působení rodiny na něho působí výchovné prostředí školy a dále prostředky masové komunikace (tisk, televize, internet).

Podle Lacy však škola, přátelé či společnost nemohou nikdy nahradit rodinu, protože výchova dětí, která zabezpečuje jejich správný tělesný i duševní vývoj a všestrannou přípravu pro život ve společnosti, se stává hlavní funkcí rodiny.

- **Materiálně – ekonomická funkce**

Úroveň rodiny závisí zejména na příjmech pracujících členů rodiny. Je samostatným hospodařícím útvarům. Rodina by měla být prostředím, kde každý člen dostane podle svých potřeb a přispívá podle svých možností.

Dle Krause je rodina chápána jako významný prvek v rozvoji ekonomického systému společnosti. Její členové se zapojují do výrobní i nevýrobní sféry v rámci výkonu určitého povolání a současně se rodina sama stává významným spotřebitelem, na němž je značně závislý trh. Poruchy ekonomické funkce se projevují v hmotném nedostatku rodin, což v současnosti někdy bývá důsledkem nezaměstnanosti nebo také zvyšování nákladů.

Značná tíha odpovědnosti spočívá právě na rodičích, kdy zabezpečují materiální podmínky, které jsou potřebné ke správnému chodu rodiny.

1.3 SOCIÁLNÍ PATOLOGIE RODINY

V každé společnosti existují představy o tom, jak se má chovat žena a muž. V procesu socializace je zapotřebí naučit děvčata a chlapce chování charakteristické pro ženy a muže. Vzorem pro děti je chování jejich rodičů.

Co je to normální a abnormální společnost? Je velice těžké určit a definovat naprosto normální společnost. Je to dané tím, že neexistuje žádný všeobecně uznávaný standard. Lidé by se měli naučit žít společně v souladu, tak aby spolu navzájem spolupracovali a uctívali se.

Sociální patologie rodiny ukazuje na obecné vady, které se šíří do celé sociální skupiny. Jedním ze základních cílů rodiny je poskytnout místo, kde budou potomci vychováni za příznivých podmínek. Toto místo však představuje i mnoho fází společenského života. Pokud se nachází určité vady ve více fázích, stav společenského života může být i nadále normální. Abnormální nebo patologický stav vyplývá z nedokonalých sociálních vztahů mezi ženou a mužem, mezi rodiči a dětmi a mezi dětmi samotnými.

Reakce dětí na tyto patologické stavy může být různá. Závisí na mnoha skutečnostech jako je věk dětí, jejich vlastnosti, charakter, temperament a zda již v minulosti překonávaly překážky, kterým se dokázaly postavit díky pomoci dospělých.

Mezi nejzávažnější patologické stavy v rodině se nepochybně řadí agresivní nebo násilné chování (psychické i fyzické podoby) na příslušníku rodiny, zejména dítěti, alkoholismus, gamblerství, kriminalita, užívání návykových látek a další. Dlouhodobé setrvávání v takto narušeném rodinném klimatu může mít na dítě následek nevratného poškození jak duševního tak i fyzického zdraví. Zde je potřebná péče specialistů, odborníků. Train varuje rodiče či zákonné zástupce dítěte aby se **vyvarovali** tělesným trestům nebo jiným ponižujícím reakcím na nežádoucí chování dítěte.

Z pohledu sociální pedagogiky, která se zabývá mimo jiné výchovou a pomocí rodinám s problémovými dětmi je důležité zmínit jako patologický stav rozvod, rozdílnou ekonomickou úroveň rodiny a rozdílné náboženské vyznání. V dnešní době se rozpadne přibližně každé druhé manželství a skončí rozvodem. Odloučení od jednoho z rodičů je pro dítě nesmírně složité a náročné. I v případě, kdy trvaly dlouhodobě spory rodičů ještě za trvání manželství, a klima rodinného prostředí bylo tímto narušeno. Odborníci i laická veřejnost se domnívají, že pro děti je lepší mít spokojené rodiče, kteří žijí odděleně než rodiče, kteří žijí v nefunkční rodině plné konfliktů.

Velkou stresovou zátěží pro dítě je nedobrovolný odchod jednoho nebo obou rodičů (například smrt nebo těžké zdravotní postižení, kdy je rodič upoután na lůžku).

Pro fungování rodinného systému je důležitá **komunikace** mezi členy rodiny. Každý problém (nemoc, porucha, zdravotní postižení) naruší stabilitu rodiny. Taková rodina může jevit známky dysfunkčnosti.

Kvalita vztahů mezi členy rodiny, jejich vzájemné interakce a výchovný styl praktikovaný rodiči, vytváří prostředí rodiny, její sociálně-psychologickou atmosféru, která může mít veselou, optimisticky laděnou podobu, ale také neradostný, až depresivní charakter. Přitom pro dítě představuje **harmonické rodinné prostředí** a bezpečí doma stabilní základnu, což má zásadní význam pro výchovu i budoucí život dítěte. Domov se stává bezpečným tehdy, pokud vedle podpory a empatie je současně místem, kde fungují určitá, všemi členy rodiny respektovaná, pravidla (Laca, 2011).

Mezi rizikové faktory dysfunkční rodiny patří alkoholismus, nespokojenost partnera, nevhodné návyky, nezaměstnanost, ekonomická situace, závislosti a další.

Nejčastější a nejrozšířenější rizikový faktor pro vznik dysfunkční rodiny je alkohol. Je to dáno tím, že patří k různým tradicím (např. oslavám), je legální a lehce dostupný. Mnoho dětí má zkušenosti s pitím alkoholických nápojů již z období dospívání přesto, že alkohol je v České republice zakázáno podávat osobám mladším osmnácti let. Alkohol

přináší jedinci i celé společnosti již od nepaměti mnoho problémů. Nadměrná konzumace alkoholických nápojů neboli alkoholismus způsobuje poškození tělesných systémů a má negativní psychické dopady na centrální nervový systém, návykové chování a změnu osobnosti. Změny v chování a myšlení jsou nenápadné, ale brzy jsou zafixovány a přicházejí trvalé změny osobnosti. Život s alkoholikem je velice náročný a ovlivní rodinné prostředí na celý život.

E. M. Jellinek zjistil, že potomci alkoholiků mají vyšší pravděpodobnost, že se stanou alkoholiky také. Důležitou roli zde však hrají i psychosociální faktory. Pokud dětem nikdo nezakazuje pití alkoholu, je doma volně k dispozici, považuje to dítě za normu a běžnost a v dospělosti napodobuje rodiče. Je prokázáno, že děti z rodin, kde je otec alkoholik, mívají v porovnání s ostatními dětmi dvojnásobný počet úrazů, mnohem více trpí onemocněním horních cest dýchacích a dokonce pětkrát častěji jsou evidovány v psychiatrickém pracovišti. Nejčastěji je to však způsobené ne tím, že je jeden z rodičů alkoholik, ale i často tím, že druhý rodič svou roli nezvládá správně a dostatečně (http://www.alkoholik.cz/zavislost/dedicnost/dedicnost_genetika_a_predispozice_k_alkoholismu.html).

Další rizikový faktor pro vznik dysfunkční rodiny, který bych chtěla zmínit ve své bakalářské práci, je závislost.

Závislost je stav, kdy někdo nebo něco je podmíněn nějakou okolností nebo situací, kterou potřebuje (nebo si myslí, že ji potřebuje) ke své existenci (Kalina, 2003).

Vznik závislosti je ovlivněn různými vlivy prostředí. Ochranným faktorem před vznikem závislosti jedince je zdravé sebevědomí, stabilní sociální prostředí, schopnost zvládnout stresovou situaci, dostatek citové vazby s rodiči, dostatek péče s otevřenou komunikací a další. Rizikovým faktorem pro vznik závislosti jedince je nízké sebevědomí, poruchy chování, nedostatek citové vazby s rodiči, užívání návykových látek rodiči nebo sourozenci. Závislost je problémem celé rodiny. Některé děti se stávají závislými proto, že

na ně rodiče nemají dostatek času. Nevěnují se jim a děti vyplňují svůj volný čas experimentům s návykovými látkami.

S pojmem „závislost“ máme většinou spojeno užívání návykových látek. Člověk však nemusí být závislý pouze na látce. Mezi „standardní“ druhy závislosti patří závislost na psychoaktivních látkách jako je alkohol, droga, nikotin, závislost na činnosti jako je patologické hráčství, kleptomanie, workoholismus, a závislost na osobě – žárlivost, závislost na pornografii. V dnešním moderním světě závislosti přibývají rychlým tempem. Mezi „nestandardní“ druhy závislosti patří třeba závislost na jídle, hladu, kosmetice atd.

V dnešní společnosti je dalším aktuálním rizikovým faktorem patologického stavu rodiny nezaměstnanost. V roce 2013 je míra nezaměstnanosti ČR přibližně 8%, v SR je to přibližně 14%. Dlouhodobá nezaměstnanost jednoho či obou rodičů může mít na rodinné prostředí velice negativní vliv. Rodiče se těžko vyrovnávají s danou situací, kdy měli zaběhnutý určitý socioekonomický standard a nyní ho musí upravit. Malé děti nerozumí vzniklé situaci a neumí řešit následky ve společnosti. V rodině vzniká napětí, obavy z budoucnosti, zda dokážou zabezpečit svou rodinu.

2 PROSTŘEDÍ A VÝCHOVA

„Ak má ľudské bytie ostat rozumnou bytosťou, musí žiť a byť v skutočnosti vychovávané iba v ľudskej spoločnosti. Musí rozvíjať svoje vzťahy k ľuďom, prírode, sebe samému a prostrediu, v ktorom existuje.“ Slavomír Laca

Prostředí je definováno jako něco co ohraničuje určité společenství lidí, kteří mají společnou kulturu, instituce a strukturované sítě vztahů, kde mezi sebou komunikují, žijí a pracují. Prostředí, ve kterém žijeme, nás ovlivňuje jak pozitivně, tak negativně.

Mezi základní sociální skupiny patří na prvním místě **rodinné prostředí**, následuje **školní prostředí** a neméně důležité je **prostředí mimoškolní**, vrstevnické.

V rodinném prostředí probíhá socializace do rodičovské role, kdy jsou rodiče svým chováním vzorem pro děti. Jisté způsoby výchovy dětí v dospělosti přebírají po svých rodičích. Osobnost rodičů je proto základním faktorem výchovného působení na děti. Děti se učí od rodičů prohlížením a napodobováním vzorů a příkladů. Tato socializace se uskuteční při založení vlastní (reprodukční) rodiny, kde nové zkušenosti a skutečnost, že si rodinu založí s partnerem z jiného rodinného prostředí a každý z partnerů přinesou do výchovy něco jiného. Pro zachování lidské společnosti je plnění této role nezbytné.

Harmonické prostředí má pozitivní vliv na všechny příslušníky dané skupiny. Všichni pocítují, že jsou součástí celku a mají motivaci spolupracovat. Naopak negativní vliv má nepříznivé prostředí plné napětí, kritiky a hádek.

Každá rodina je velice vlivným výchovným faktorem. Pro zdroj nového lidského života je přirozeným a nejlepším prostředím, ve kterém se může lidská osobnost zdravě rozvíjet. Profil a intenzita vztahů mezi rodiči a dětmi rozhoduje o úspěšnosti výchovy. Každodenní opakování specifických forem chování, struktura režimu dne, vztahy mezi jednotlivými členy rodiny vedou ke vzniku a upevnování určitých návyků.

Psycholog Schaefer rozeznává čtyři základní typy rodinné výchovy podle míry kontroly dítěte a míry projevované lásky směrem k němu. Míra kontroly určuje, zda je dítě přísně „řízeno shora“ či zda je mu ponechán prostor pro vlastní vyjádření; míra projevované lásky pak určuje, zda je dítě pozitivně přijímáno nebo zda je odmítáno. Následující tabulka ukazuje způsoby výchovy a její důsledky v osobnosti dítěte (<http://www.psyx.cz/texty/vychova-ditete-rodina.php>).

AUTONOMIE (SAMOSTATNOST DÍTĚTE)			
odmítání dítěte (výchova bez lásky)	Zanedbávající výchova <ul style="list-style-type: none"> ● výchovné postupy - nezúčastněnost, lhostejnost, zanedbávání ● výsledek u dítěte - odmítání sociálních pravidel, vzpurnost, agresivita 	Demokratická výchova (ideální) <ul style="list-style-type: none"> ● výchovné postupy - svoboda, demokratičnost, mírné zdůvodněné tresty, podpora vědomí sounáležitosti s rodinou a podíl na rozhodování ● výsledek u dítěte - aktivita, nezávislost, tvořivost, otevřenost, asertivita, dobré fungování ve společnosti, emoční vyrovnanost, cílevědomost, zdravé sebevědomí 	akceptování dítěte (výchova s láskou)
	Autoritářská výchova <ul style="list-style-type: none"> ● výchovné postupy - vyžadování, autoritářství, diktátorství, tvrdé tresty, přísná disciplína ● výsledek u dítěte - neuroticismus, problémy ve společenském životě, autoagresivita (agresivita namířená proti vlastní osobě), ostýchavost, svárliivost, neschopnost kompromisů, vnitřní netolerance 	Ochranářská výchova <ul style="list-style-type: none"> ● výchovné postupy - dobromyslnost, ochraňování, shovívavost, přivlastňování ● výsledek u dítěte - závislost, poslušnost, podřídivost, malá tvořivost, povolnost, egocentrismus, emoční labilita, nesamostatnost, malá sebejistota, sociální chování typu "kam vítr, tam plášt" 	
kontrola (řízení dítěte)			

Tabulka 1: Styly výchovy podle psychologa E. S. Schaefera

2.1 ŠKOLNÍ PROSTŘEDÍ

„Naše škola se stane místem, kam bude každé dítě rádo chodit, kde získá základní znalosti a kde se rodiče a jiní členové komunity budou moci zapojit do vzdělávacích programů vedoucích k rozvoji jejich dětí.“ Ludvík Eger

Škola je sekundárním prostředím ve společnosti, které ovlivňuje vývoj osobnosti. Škola patří k nejvýznamnějším socializačním činitelům. Je to místo, kde si může dítě osvojit základní morální principy. Škola pomáhá při **formování ideálů** a uspořádání principů, které regulují chování dítěte v době dospívání i následně v dospělosti. Od školy se očekává, že vytvoří dobrý předpoklad pro kladný nástup mladistvých do občanského, profesionálního a volnočasového života. Klima školy ovlivňuje školní prostředí.

Eger (2002) uvádí, že ve školním zařízení tráví děti a mládež největší část aktivního dne. V mnoha případech školní zařízení zastřešuje i zájmové aktivity, které mladiství provozují ve svém volném čase. Někteří rodiče přenáší své výchovné role na školu v domnění, že škola má děti nejen vzdělávat, ale i vychovávat. Je to dáno tím, že roste počet rodin, kde se může dětem věnovat pouze jeden rodič (důvodem je rozvod, svobodná matka) a současným trendem, kdy se zkracuje společně trávený čas rodičů s dětmi, společné aktivity ustupují individuálním aktivitám.

Školní prostředí by mělo motivovat talentované a nejvíce schopné žáky, pozvednout méně talentované, chránit a být oporou nejslabším žákům. Vyzvednout kladné rysy osobnosti, umět pochválit, udělit uznání a ocenění. Hodnocení výsledků by se mělo opírat o konkrétní a splnitelné úkoly. Jak uvádí Train, **pozitivní motivace** je velice důležitá.

Základní funkce školy: (Havlík, Kořa, 2007)

- Vzdělávací
- Výchovná
- Ochranná
- Kvalifikační
- Integrační

1. **Vzdělávací** – Každý má právo na vzdělání: Školní docházka je povinná po dobu, kterou stanoví zákon (Listina základních práv a svobod, 1992). Důležitost vzdělání je prokázána po většinu lidské historie. Jedinec se vzdělává celý život. V dětství je však vzdělávání nejvíce potřebné a intenzivní, kdy se dítě vzdělává učním ve škole.
2. **Výchovná** – škola vychovává žáky a studenty k morálním hodnotám, formuje jejich charakter a city. Umožňuje naplnit představu jedince o sobě samém a o svých možnostech, vychovává je k samostatnému rozhodování.
3. **Ochranná** – škola má ochraňovat žáky a studenty od vnějších negativních vlivů, vytvářet jim stabilní školní klima – pocit důvěry a bezpečí, ochránit jejich zdraví a chránit osobní údaje a důvěrné informace. Pro děti s vrozenou nebo získanou vadou vznikají speciální školy a fungují jako jejich ochranná zařízení.
4. **Kvalifikační** – škola má formou vyučování rozvíjet dovednosti, základní znalosti a pracovní návyky potřebné k uplatnění pro budoucí zaměstnání a život ve společnosti. Měla by žáka a studenta dovést k úspěšnému zakončení dané kvalifikace.
5. **Integrační** – proces integrace probíhá především uvnitř školního prostředí. Škola podporuje rozvíjení vzájemných vztahů, formuluje vytváření aktivního postoje k životu, pochopení, respekt a úctu vůči ostatním lidem.

Malé děti se do školy těší. Jsou motivované již z mateřské školy, kde se připravují k velké životní změně. Těší se především na školní tašku, penál s psacími potřebami, od vyučujících spoustu jedniček a pochval. A také na nové kamarády. Ve vyšších ročnících už prvotní nadšení opadne. Do školy se musí chodit, i když se nám zrovna nechce. Musíme se učit a psát domácí úkoly. Navíc i spolužáci nám občas připraví nemilé překvapení. Některé méně závažné problémy si dokážou děti vyřešit samy mezi sebou. U závažnějších problémů je vhodné se svěřit sociálnímu pedagogovi, který je schopen rozpoznat závažnost a určit postup řešení. Sociální pedagog je velkým přínosem pro základní školy. Jeho náplní je spolupracovat jak s dětmi tak pedagogickými zaměstnanci, výchovným poradcem nebo školním psychologem. Vykonává odbornou činnost v prevenci a poradenství.

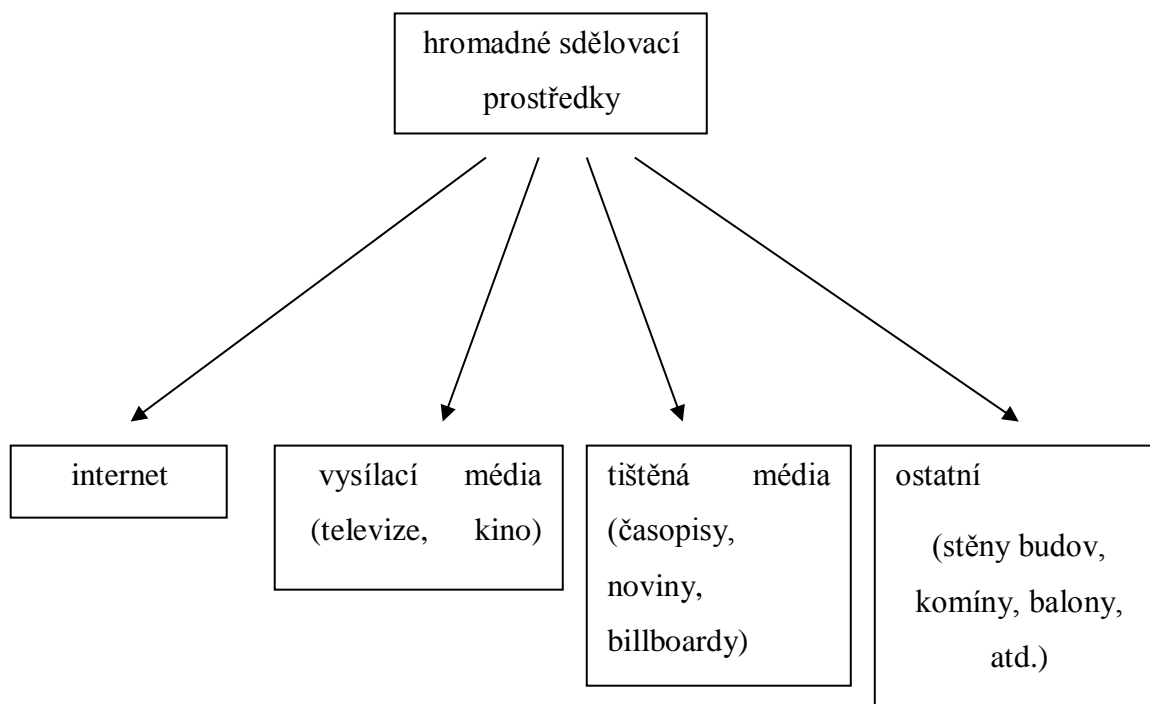
Na vývoj jedince působí primárně vliv rodinného prostředí, sekundárně školní prostředí, které úzce souvisí s výchovou v mimoškolním prostředí.

2.2 MIMOŠKOLNÍ PROSTŘEDÍ

Součástí mimoškolního prostředí je prostor pro využití volného času. Volný čas – čas mezi časem věnovanému vzdělávání a časem věnovanému povinnostem – lze využívat aktivně pomocí volnočasových aktivit např. sport, kultura, zájmové kroužky, ale i pasivně např. relaxací a regenerací. Hofbauer (2004) volný čas charakterizuje jako činnost, do níž člověk vstupuje s očekáváním, účastní se jí na základě svého rozhodnutí, a která mu přináší příjemné zážitky a uspokojení. Hofbauer dále uvádí, že **volný čas** je důležitou součástí života mladého člověka, která se na něm může výrazně podepsat **pozitivně i negativně**.

Náplň volného času plní funkce výchovné, sociální a zdravotní. Tyto funkce se uskutečňují pomocí sítí společenských organizací, kulturních akcí a sdělovacích prostředků i neméně důležitou sítí vrstevníků. V dnešní době se volný čas a vzdělávací čas částečně prolínají, jsou si v mnohém blízcí a stále více se v rozdílných směrech sblížují a inspirují. Patří mezi ně např. jazykové a počítačové kurzy.

V bakalářské práci se zaměřím na sdělovací prostředky. Sdělovací prostředky jsou důležitým komunikátorem ve vztahu s komunikantem, jsou však velkou hrozbou společnosti, zejména dětí, které si ještě neumí uvědomit, jaký negativní vliv na ně mohou mít. Sdělovací prostředky dokáží s příjemcem zprávy manipulovat.

Tabulka č. 2: Konkrétní podobu těchto prostředků uvádí Kozel (KOZEL 2006).

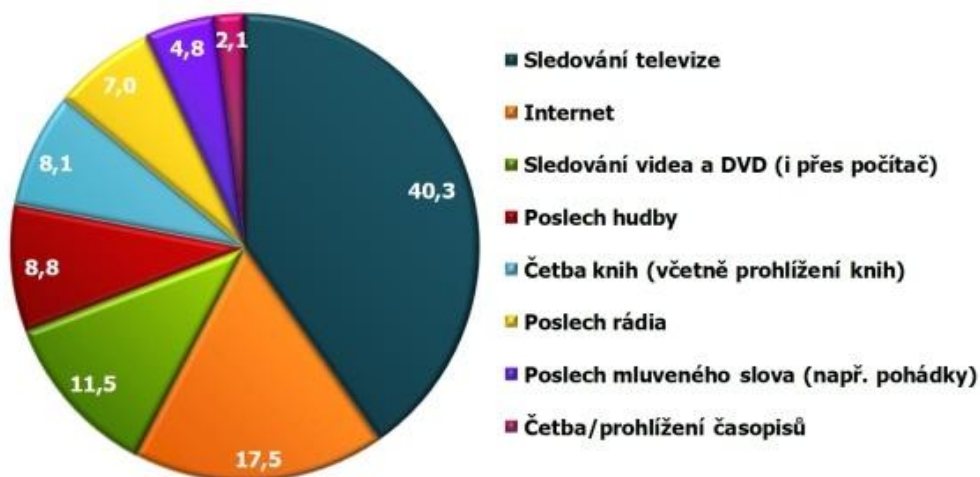
Televize tvaruje i deformuje celé masy lidí. Je velice účinným nástrojem masové manipulace a zapříčiňuje nesamostatnost a sklon k dehumanizaci, opožďuje i deformuje osobnostní citění. Sledování televize se může stát závislostí.

Dle Kohoutka televizní pořady automaticky nerozvíjejí potřebu poznávat žádoucím směrem. Největším rizikem je pasivita, kdy děti pouze sedí a pasivně přijímají děj na obrazovce a nerozpoznání skutečnosti od fikce. Děti jsou ve stádiu vývoje, kdy potřebují získat informace z okolního světa.

Děti často sledují televizní pořady bez výběru, nepřiměřené svému věku. Neuvědomují si, že realita v životě je jiná než v televizních seriálech. Často napodobují to, co vidí a co se jim v televizi líbí. Matoušek upozorňuje na negativní účinky televizního násilí především u dětí, které jsou k násilnému chování disponovány zejména dědičnými a konstrukčními faktory, rodičovským nezájmem nebo nepřátelstvím.

Internet je dalším negativním vlivem na výchovu dětí. Mnoho dětí věnuje sledování internetu veškerý svůj volný čas. Internet je jejich „kamarád“. Je pro ně jednodušší se svěřit s problémy cizímu člověku ve virtuálním světě. S vrstevníky neumí komunikovat. Zde je velkou hrozbou skryté nebezpečí, že sdělí osobní informace neznámému příjemci, který je může zneužít. Přes internet se mohou děti stát obětí kyberšikany, nebo naopak mohou být vykonavatelem kyberšikany, čehož by se v reálném světě nikdy nedopustili.

Výzkumná společnost MEDIARESEARCH provedla „Průzkum životního stylu dětí“, kdy zjistila, že děti sledují televizi v průměru čtyři hodiny denně. Průzkumu se zúčastnilo 705 dětí ve věku 4 – 14let. U mladších dětí 4 – 9let je sledovanost televize nižší zhruba o hodinu denně oproti průměru, mezi jejich aktivitu ve volném čase patří i četba, prohlížení knih nebo poslech mluveného slova. Starší děti ve věku 10 – 14let se věnují převážně sledování televize, videa, DVD a internetu. Oproti mladším dětem dávají přednost poslouchání hudby nebo rádia namísto četby nebo poslechu mluveného slova. Při porovnání s průzkumy v letech 2008 – 2012 se doba věnování médiím změnila minimálně i přesto, že děti se cítí být více kontrolovány rodiči. Podíl médií na celkové mediální konzumaci dětí uvádím níže.

Zdroj: LSS děti 2012, ATO-MEDIARESEARCH, 4-14 let, n = 705

Tabulka č. 3 : Průzkum životního stylu dětí 2012 - www.mediaresearch.cz

Odborná i laická veřejnost je přesvědčena, že děti, které příliš mnoho sledují televizi nebo internet hůře čtou a mluví, protože se zde postrádá aktivní osobní kontakt s protějškem, jsou uzavřenější a je u nich složitější spolupráce při kolektivních činnostech. Mnohem hůře se prosazují.

Bývají i více nemocné, chybí jim dostatek pobytu venku a narůstá neochota dětí se pohybovat a překonávat fyzické nepohodlí. Rodiče by se měli více dětem věnovat a motivovat je, aby se omezilo sledování televize i internetu, vykonávalo více sportovních a tvořivých aktivit. Řešení, kdy rodič je unaven nebo musí plnit povinnosti, starat se o chod domácnosti a posadí děti k televizi, aby měl „od nich klid“, není správné.

Sociální pedagogika zde může sehrát velice důležitou roli, a to v pozitivním smyslu. Dle Krause se **sociální pedagogika** zabývá dvěma oblastmi pedagogiky – **prevencí a terapií**. Předcházením rizikových činností v nevhodném rodinném prostředí je možné snížit riziko dopadu negativního vlivu na vývoj jedince. Sociální terapií je možné jedince vychovat nebo převychovat.

2.3 NEGATIVNÍ VLIVY VE VÝCHOVĚ

Negativních vlivů ve výchově v dnešním světě stále více přibývá. Ať už se jedná o vliv rodinný, školní či mimoškolní a vrstevnický. Mnoho dětí se kvůli nízkému sebevědomí nechá ovlivnit i přes to, že jsou si vědomi špatného následku pro ně.

Dle mého názoru nebezpečným negativním vlivem je **nefunkční rodina**. Rodina, kde panuje špatné rodinné klima, rodiče se neustále hádají a do svých hádek zapojují i děti. Své problémy neumí vyřešit mezi sebou a i nadále ve vztahu zůstávají. Děti žijící v takové rodině většinou mívají nízké sebevědomí, bývají spíše tišší nebo naopak nervově labilní s hysterickými projevy. Nejsou uspokojeni v citové a emoční oblasti. Některé děti špatně navazují přátelství a těžce se zapojují do spolupráce s ostatními. Dalším negativním vlivem je citová nezralost rodičů, kteří žijí v chaotickém stylu života, nevyrovnaně, konzumují nadměrné množství alkoholu nebo užívají drogy. Děti z těchto rodin jsou přehlíženy, nedostává se jim potřebných citů. Přehlížení dětských potřeb a citů je velice stresující. Sledování rizikových skupin odhalilo, že přehlížené děti jsou úzkostné, nesoustředěné a apatické, střídavě agresivní a uzavřené do sebe (Goleman, 1997).

Dle Mühlpachra je **výchova primární prevencí** negativních dopadů na vývoj osobnosti. Výchova se promítá v celém životě jedince. Děti hledají svou totožnost ve vzorech a napodobují je. Je důležité dělat to, co říkáme. Pokud je rozpor mezi slovy a činy dospělých, nelze očekávat od dítěte, že se bude chovat podle našich rad.

Negativní vliv na výchovu ve školním prostředí se formuje zejména u dětí v nižších ročnících. Zde je velice důležitý přístup vyučujícího k dětem. Vyučující by se měli více zaměřit na osobnostní a sociální rozvoj žáků, nikoliv na výsledky vzdělávání žáků v kognitivní oblasti a kvantitu znalostí. Důležitou roli hraje **sociální klima** ve třídě. Vyučující by měl být schopen rozpoznat, zda se vyskytují problémy, jako je nekázeň, lhostejnost, agrese či šikana a zabývat se tím, proč vznikají. Pedagog by měl být nezávislý a přísný ke všem dětem stejně. Svoje osobní problémy nesmí přenášet na studenty. Šikana dítěte vyučujícím je nepřipustná. Veškeré negativní vlivy ve školním prostředí mohou na dětech zanechat stejné následky jako v rodinném prostředí.

I přesto, že se více mluví o problému školní šikany mezi dětmi, naleznou se případy, kdy jsou děti šikanované svými vyučujícími. Většinou se jedná o psychickou šikanu, kdy je velice složité šikanu odhalit a vyřešit s co nejmenším negativním dopadem na dítě. Dítě je ve slabší pozici, kdy se neumí bránit útokům vyučujícího. Může být častěji zkoušeno a hodnocení je velice přísné, je označováno nebo připomínáno vždy s negativní situací. Pokud se dítě svěří nadřízenému svého vyučujícího, může být označeno jako „mstítel“ za špatnou známku.

Dle Kohoutka se zdá, že škola má kladný vliv především na rozvoj informovanosti a vědomostí dětí a mládeže, na rozvoj jejich sociální komunikace a sociální adaptivity. Vždy se však nedaří rozvíjet adekvátní sebedůvěru žáků a studentů, toleranci vůči fobiím, různým stresům a frustracím a zjistit prožitky adekvátní či optimální pohody a spokojenosti ve škole.

Negativních vlivů v mimoškolním prostředí je mnoho. Je to dáno mimo jiné i tím, že vliv na výchovu dětí probíhá ve volném čase, mnohdy nekontrolovaně rodiči ani pod dohledem jiných dospělých. Ve volném čase děti navštěvují různé aktivity – kroužky, sportovní činnosti, kulturní akce, scházení se se svými vrstevníky, party, které jsou pro děti pozitivním přínosem. Naopak negativním přínosem jsou návštěvy heren, barů, sexuálních podniků, vliv špatných part a vrstevníků, vandalismus, šikana, násilí, trestná činnost, drogy apod.

Těmito negativními jevy se projevují děti, které pocházejí ze špatného rodinného prostředí. Snaží se na sebe upozornit i za cenu nevhodného chování. Chybí jim láska, pochopení, obdiv a pochvala. Nemorálním či nezákonným způsobem si získávají obdiv u svých vrstevníků, dobývají si svoje místo uvnitř party.

V době dospívání mají kamarádi a vrstevníci veliký vliv na dítě. Někdy je chtějí napodobovat, vyrovnat se jim, přemoci je, snaží se upoutat jejich pozornost. Bezpochyby mají vliv na tom, že děti začnou užívat drogy. Někdo může excelovat tím, že zná starší a

zběhlejší kamarády, někdo, že má peníze a nebojí se vyzkoušet drogu, jiný má zas větší přehled na internetu. Odolávání tlaku vrstevníků je složité. Děti, které mají menší sebevědomí, hledají jakoukoliv cestu, aby dosáhly dobrého postavení mezi vrstevníky. Ve skupinách, kde se užívají drogy nebo alkohol, je velkým rizikem, že děti, které je neužívají, jsou odsouzeny k posměchu, ponížení nebo odmítnutí.

Zde je velice důležitá výchova, kontrola a zájem rodičů. Dětem se musí věnovat pozornost a péče, komunikovat mezi sebou a neponechat je v situaci, že si nebudou jisti mírou hranice, za kterou už nesmí jít.

Spousta rodičů dělá chybu v tom, že soudí vrstevníky a kamarády svých dětí podle prvního dojmu. V dospívání můžou mít děti extravagantně oblékané nebo česané odpovědný postoj k životu. A naopak elegantně vypadající jedinec může být dealerem drog. Efektivnější je zaměřit se na starší kamarády, kteří mají více peněz a větší volnost. Ti mohou mít na mladší děti větší vliv. Výslechy, příkazy a zákazy rodičů dětem jsou většinou zdrojem dalších nevhodných jevů.

O tom svědčí staré české přísloví - „**Zakázané ovoce chutná nejvíce**“

II. PRAKTICKÁ ČÁST

3 KAZUISTIKA

Praktická část bakalářské práce obsahuje 7 podrobně popsanych případových studií, které zachycují odlišné způsoby výchovy, pozitivní a negativní prvky výchovy, a popisuje rodinné prostředí, ve kterém jedinci vyrůstají.

Případové studie obsahují pozitivně i negativně působící patologické prvky. Společným negativním prvkem všech případových studií je užívání alkoholu. Původní myšlenkou bylo popsat případové studie, kde bych porovнала rozdíl negativních vlivů na vývoj jedince u poloviny problematických matek a poloviny otců.

Během šetření jsem zjistila, že v případech, kdy v rodině má problémy s užíváním alkoholu pouze otec, nejsou děti tak silně ovlivněné danou situací jako v případě, kdy je problematická matka. Otec většinou od rodiny odejde, nebo matka děti od něj izoluje. Děti pak mohou být vychovány bez negativních vlivů, aniž by potřebovaly soudní dohled OSPOD. S matkou mívají děti větší a silnější pouto a negativní vlivy snáší mnohem hůře. Můj vybraný vzorek je tedy ve všech případech ovlivněn problematickou matkou.

3.1 KAZUISTIKA č. 1

Kazuistika se zabývá osudem chlapce, tohoto času 12 ti letým. V kazuistice chci poukázat na to, jaký vliv na dítě může mít matka závislá na alkoholu.

a) Rodinná anamnéza

Matka je vyučená v oboru kuchařka. Příležitostně pracuje jako kuchařka, uklízečka nebo pomocná síla. Má problémy s alkoholem.

Otec není znám.

Sestra je dnes již dospělá. Vyučená v oboru cukrářka.

b) Osobní anamnéza

„M“ je 12 ti letý chlapec, rád sportuje, stará se o svého pejska. Navštěvuje základní školu.

c) Zdravotní anamnéza

Porod proběhl v roce 2002 standardně, ve škole navštěvoval PPP, byla mu diagnostikována dysortografie a porucha pozornosti.

d) Školní anamnéza

„M“ navštěvoval mateřskou školu pouze poslední rok před nástupem do základní školy. Na základní škole měl do druhé třídy dobrý prospěch i chování. Navštěvoval školní družinu a zájmové kroužky. Od třetí třídy se jeho prospěch i chování postupně zhoršovalo. Matka ho nechala přeložit na jinou základní školu. Nyní je jeho školní prospěch průměrný.

e) Sociální anamnéza

Po porodu syna začaly matčiny blíže nespecifikované problémy, které řešila alkoholem, antidepresivy, ambulantně docházela na psychiatrickou kliniku. Na základě těchto skutečností zařadil OSPOD rodinu do evidence sledovaných rodin. „M“ měl 3 roky. Matka nezvládala výchovu. Po zásahu policie, kterou zavolali místní občané, kdy „M“ běhal jako tříletý sám po venku přes frekventovanou silnici a jeho matka popíjela doma alkohol, byl odvezen do Fondu ohrožených dětí Klokánek. Dědeček zažádal o svěřeni vnuka do své péče. Žádost byla zamítnuta. Po roce, kdy dědeček pomáhal s výchovou a dohlížel na svou dceru a vnuka, se podařilo matce abstinovat. Se synem chodila do dětské

herny, na procházky. Po nástupu „M“ do mateřské školy si matka našla práci jako kuchařka a nového přítele. V této době byl „M“ čistý, upravený, usměvavý a spokojený chlapec. O rok později začal navštěvovat základní školu, kde měl dobrý prospěch, bezproblémovou výchovu a vzdělávání. Docházel do školní družiny a atletiky. Ve třetí třídě se „M“ zhoršil prospěch, matka mu zrušila kroužek atletiky. Na doporučení školy a OSPOD navštívili Pedagogicko-psychologickou poradnu. Měl problémy s vnitřním neklidem, špatně navazoval kontakty a řešením bylo bití spolužáků. Pozornost dokázal udržet pouze povrchně, krátkodobě, rozptýleně.

V té době matka opět začala pít alkohol, i s novým přítelem. Prarodiče se snažili vnuka podporovat, jezdili s ním na chatu, kde měli pejska. Zaplatili mu zájmový kroužek ve škole. „M“ se stále horšilo chování, ve škole byl vulgární a choval se nevhodně, neplnil školní povinnosti. Matka ho přehlásila na jinou školu „aby měla klid“. Na nové škole ho přihlásila do zájmových kroužků. V páté třídě ubližoval dětem, měl kázeňské problémy, byl vulgární. V šesté třídě se situace opět na chvíli zklidnila. Matka abstinovala. Věnovala se synovi. „M“ se opět viditelně zlepšil ve školním prospěchu i v chování. Navštěvoval zájmové kroužky, absolvoval příměstský tábor, kde ale nebyl oblíbený a měl konflikty. Během školního roku byla „M“ diagnostikována dysortografie.

Matka se přestala o „M“ opět starat, nepomáhala mu s přípravou do školy. „M“ neměl kamarády, jen jediného, který má poruchu pozornosti s hyperaktivitou ADHD. „M“ byl apatický, škola ho nebavila, byl zakřiknutý, nemluvný, horšil se školní prospěch. Matka mu koupila na doporučení psa. U matky se opět prokázalo užívání alkoholu a navíc užívání pervitinu.

Současný stav

Matka se synem mají k dispozici byt o velikosti 2+1, který je vybydlený, špinavý a neuklizený. OSPOD navrhl pro „M“ ústavní výchovu. S tím však matka nesouhlasila a přistoupila k návrhu na léčení ze závislosti na alkoholu a svěřením syna do péče dědečka. V současné době matka dochází do stacionáře a odpoledne navštěvuje syna u svých prarodičů. „M“ se opět viditelně zlepšil jak ve školním prospěchu, tak i v chování.

Prognóza a doporučení

Sociální pracovnice věnovala hodně pozornosti matce nezletilého, která byla ochotna spolupracovat, pokud měla přesně stanovené úkoly a cíle. V období abstinence se o děti starala dobře, věnovala se jim. Z toho důvodu soud zamítl první žádost o svěřením

„M“ do péče dědečka. „M“ je hodně vnímavé dítě a veškeré změny v matčině chování těžce snášel. Pro matku bylo těžké vychovávat dvě děti bez partnera. Rodiče jí maximálně pomáhali, to však nestačilo. Ze spisu nebylo zřejmé, jaký vztah měla matka se svými rodiči. Domnívám se však, že byla vychována velice liberálně, nebyla vedena k zodpovědnosti a samostatnosti. Přestože se snažila, neměla výdrž a nezvládala nápor povinností. Matka se stýkala s lidmi, kteří jí nebyli oporou a dobrým vzorem. Naopak rádi popíjeli alkohol, kterým řešili svoje problémy. Partner, se kterým žila, ji ze začátku vztahu pozitivně ovlivnil. I na dětech bylo poznat, že jsou spokojené. Velký zlom nastal, když začali pít alkohol oba dva a matka začala požívat i návykové látky. V té době soud vyhověl žádosti o svěřeni nezletilého do péče dědečka, což se jeví jako nejlepší řešení současného stavu.

Návrh intervence

V návrhu intervence bych se zaměřila na soužití „M“ s prarodiči. V tomto soužití panuje harmonie, „M“ je klidný, slušný, jeho školní prospěch dobrý. Matka je však důležitou součástí života „M“ a není možné ji bránit ve styku se synem. „M“ má s matkou dobrý vztah, na její návštěvu se vždy těší, ale žít s ní nechce. Dále bych se zaměřila na rozvoj osobnosti, protože „M“ je sportovně nadaný, podporovala bych ho v zájmových kroužcích. S pomocí dětského psychologa, sociálního pedagoga i vyučujícího bych se zaměřila na jeho špatné začleňování mezi vrstevníky.

Věřím, že „M“ soužití s prarodiči prospěje, a postupně si získá opět kladný a citově naplněný vztah k matce.

3.2

KAZUISTIKA č. 2

Kazuistika se zabývá osudem chlapce, tohoto času 20 ti letým a dívky, tohoto času 16 ti letou. V kazuistice chci poukázat na to, jaký dopad pro ně mělo úmrtí otce a negativní prostředí, ve kterém žijí.

a) Rodinná anamnéza

Matka vyrůstala v dětském domově. Má základní vzdělání, příležitostně pracuje jako uklízečka, je vedena v evidenci Úřadu práce a vykonává veřejně prospěšné práce. Z předchozích vztahů má 2 děti, o které nejeví zájem. V periodách nadměrně konzumuje alkohol a abstinuje.

Otec se základním vzděláním, pracoval příležitostně „na černo“. Měl problémy s alkoholem. V roce 2008 onemocněl Alzheimerovou chorobou a po dvou letech zemřel.

Bratr i sestra mají stejnou matku i otce.

b) Osobní anamnéza

„L“ je 20 ti letý muž, stále navštěvuje odborné učiliště, které často mění. Páchá drobné přestupky. Ve volném čase navštěvuje herny a popíjí s kamarády alkohol.

„N“ je 16 ti letá pěkná dívka, navštěvuje základní školu.

c) Zdravotní anamnéza

„L“ narozen v roce 1994 bez komplikací.

„N“ narozena v roce 1998 bez komplikací. Ve škole navštěvuje PPP, byla jí diagnostikovaná porucha chování s hyperaktivitou.

d) Školní anamnéza

„L“ navštěvoval základní školu nepravidelně. Byl podprůměrný žák. Nyní navštěvuje odborné učiliště, které často mění.

„N“ navštěvuje základní školu praktickou, kterou by měla v červnu letošního roku dokončit. Má problémy s chováním ve škole.

e) Sociální anamnéza

„L“ nedocházel pravidelně do výuky na základní škole, důvodem bylo hlídání menších dětí „tet“, které rády popíjely s rodiči „L“ a „N“ alkohol. Rodiče kladli na syna nepřiměřené nároky a požadavky, neměl od nich žádnou podporu. Rodiče ho neučili základním návykům zodpovědnosti a povinností. Doma se často nudil. Rodiče ho nepřihlásili do žádných zájmových kroužků, neměl kamarády ani žádné koníčky. Potuloval se po ulicích. Otec vážně onemocněl a obě děti to snášely těžce. Matka začala více pít alkohol. Děti nechodily do školy, toulaly se po ulicích. Otec je několikrát nepustil domů nebo je zbil a vyhodil, protože si kvůli své nemoci nepamatoval, že jsou jeho děti. V roce 2008 OSPOD zařadil rodinu do evidence sledovaných rodin. S pomocí sociální pracovnice

„L“ začal navštěvovat taneční kroužek, jezdil na tábory a svůj volný čas trávil s dobrovolníky z Nízkoprahového klubu. Po ukončení základní školy byl přijat na odborné učiliště. V té době si „L“ našel tři kamarády, se kterými se dopouštěl drobných krádeží, výtržností, navštěvovali herny a popíjeli alkohol. Do školy chodit nechtěl, nebavilo ho učení. Neměl z domu žádný vzor, nikdo se s ním do školy nepřipravoval, nevěnoval mu potřebnou pozornost. V 16 ti letech si našel dívku, která na něj měla dobrý vliv. Škola ho však nebavila, do dnešního dne stále přestupuje na jiné odborné učiliště. Podle vyučujících je ve škole tichý, chodí pozdě do výuky a utíká z vyučování.

„N“ chování a školní prospěch byl kolísavý v závislosti na období, kdy matka užívala alkohol nebo abstinovala. Pokud měla matka problémy s alkoholem a nepracovala, byla „N“ ve škole drzá a nepřizpůsobivá. V období, kdy matka abstinovala, „N“ se viditelně zlepšil školní prospěch i chování. „N“ bylo 10 let, kdy otec onemocněl a matka začala nadměrně konzumovat alkohol. Po smrti otce se začala toulat po nocích, našla si partu, kde začala kouřit cigarety. Matka ji nechávala přespávat u „strýců“, kteří ji kupovali dárky. V době, kdy navštěvovala „strýce“ se výrazně zhoršila ve školním prospěchu, chodila pozdě do vyučování. Docházela do PPP řešit svoje problémy s chováním ve škole. Na školních toaletách byla přistižena, když kouřila marihuanu. Sociální pracovníce jí pomohla zařídit volnočasové aktivity a „N“ začala navštěvovat Nízkoprahový klub a Faru. S dobrovolníky trávila volný čas a moc byla spokojená. Našla si dvě bezproblémové kamarádky a ve 13 ti letech také přítele, který je o 15 let starší než ona.

Současný stav

Matka s dětmi obývají obecní byt 1+1. Dodnes žijí v bídě, pouze ze sociálních dávek a sirotčího důchodu. Peníze, které matka vydělá příležitostní prací, utratí za alkohol nebo prohraje v automatech. Děti na brigády nechodí. „L“ stále navštěvuje odborné učiliště. Ve volném čase popíjí s kamarády alkohol. „N“ chce být se svým přítelem, stále méně navštěvuje Nízkoprahové kluby a Faru. Ve škole má minimální absenci.

Prognóza a doporučení

Tato kazuistika je příkladem, jak dokáže ovlivnit nestabilní rodinné prostředí vývoj osobnosti. Ze spisu je zřejmé, že matka má k dětem citový vztah, nemá však vůči nim žádnou zodpovědnost. S otcem jim nebyli oporou, nenaučili je základní pracovní návyky, nevedli je k zodpovědnosti. Děti vyrůstaly v prostředí, kde byl alkohol, prostituce a trestná činnost na denním pořádku. Sociální pracovníce má velkou zásluhu na tom, že „L“ dosud

není soudně trestaný a „N“ do svých 15 ti let neměla pohlavní styk i přes to, že se „strýci“ měla bohaté sexuální zkušenosti. Matce pomohla sociální pracovnice vyřídít sirotčí důchod a sociální dávky a dohlíží na ni, aby peníze neutratila za alkohol a v herně. Rodina potřebuje neustálý dohled, musí být na ně kladeny alespoň základní nároky a požadavky. Jsou ochotni a snaží se je dodržovat.

Návrh intervence

V návrhu intervence bych se zaměřila na dosažení úspěšného zakončení odborného učiliště „L“, základní školy praktické „N“ a jejího další vzdělání. Matka by měla podstoupit léčení. Doufám, že se sourozencům podaří dosáhnout vzdělání a žít ve stabilních podmínkách.

3.3 KAZUISTIKA č. 3

Kazuistika se zabývá osudem dívky, tohoto času 9 ti letou. Chci poukázat na to, jak negativně ovlivní psychický stav dítěte rodinné neshody.

a) Rodinná anamnéza

Matka vyučená na středním odborném učilišti. Dříve pracovala jako prodavačka. Má dlouhodobé problémy s alkoholem.

Otec vyučený na odborném učilišti. Pracuje jako dělník na stavbách.

b) Osobní anamnéza

„H“ je 9 ti letá dívka. Navštěvuje základní školu a dětský sbor. Je šikovná a bystrá.

c) Zdravotní anamnéza

„H“ se narodila v roce 2005 předčasným porodem o 1 měsíc. Navštěvuje PPP. Je pomalejší, mentálně nevyzrálá.

d) Školní anamnéza

V 5 ti letech začala chodit do mateřské školy, kde byla komunikativní a kamarádká. Nyní navštěvuje základní školu. Ve škole se snaží, je šikovná.

e) Sociální anamnéza

Rodiče „H“ nejsou sezdaní, ale žijí ve společné domácnosti. Matka „H“ měla dlouhodobé problémy s užíváním alkoholu. Roční „H“ nechala několik hodin plačící v kočárku u restaurace, ve které popíjela. Po nahlášení Policii ČR kolemjdoucími byla „H“ odvezena do nemocnice, kde lékaři potvrdili zanedbanou péči. Na základě lékařské zprávy OSPOD zařadil rodinu do evidence sledovaných rodin. Matka neprojevovala zájem o „H“, z nemocnice jí museli kontaktovat, aby si dceru převzala do domácí péče. V té době otec pracoval jako dělník, alkohol pil příležitostně. Matčino chování stále omlouval a snažil se o dceru starat se svou matkou, u které bydleli. Matka toho využívala a stále popíjela alkohol.

„H“ byla ve 3 letech hodně stydlivá a nekomunikativní. Vnější vzhled však byl vždy v pořádku. „H“ chodila čistě oblékaná a upravená. Po neshodách s babičkou, která se snažila rodičům domluvit, aby se o „H“ starali a přestali užívat alkohol, se přestěhovali k „H“ prababičce z matčiny strany. Ta je však již v pokročilém věku a není schopná se o „H“ starat. „H“ si zvykla trávit čas s prababičkou u televize, s nikým nekomunikovala. Z pravidelných schůzek na OSPOD nechtěla odcházet, hrála si a komunikovala. Viditelně jí chyběl kontakt. V 5 ti letech začala docházet do mateřské školy. Matka začala abstinovat. Rodiče s „H“ chodili do plaveckého bazénu a jezdili na rodinné výlety. Ve školce se stala oblíbenou, našla si kamarádky, byla klidná, komunikativní, zapojovala se do společných úkolů. V 6 ti letech začala navštěvovat základní školu. Matka přiznala problémy s užíváním alkoholu. „H“ se začala ve škole pomočovat, hodně kašlala (dle PPP z psychických příčin). Matka ji pozdě vyzvedávala ze školy. Byl stanoven soudní dohled nad výchovou „H“. Po dobu letních prázdnin trávila „H“ čas s prarodiči na chatě. Ve druhé třídě měla dobrý školní prospěch. Otec s částečnou pomocí prababičky se o „H“ starali. „H“ si našla kamarády ve škole, začala navštěvovat Nízkoprahový klub. Doma se zhoršila situace mezi matkou a prababičkou „H“. Matka nepracovala, pila alkohol a večer se nevracela domů. „H“ trpí z domácích neshod psychickými problémy a bolestmi břicha. Několikrát byla hospitalizována. Sociální pracovnice jí pomohla s výběrem zájmového kroužku. Začala chodit do školního sboru a do Nízkoprahového centra, kde tráví volný čas.

Současný stav

Matka v současné době neguje abúzus alkoholu. Nepracuje. Otec pracuje jako dělník. Žijí střídavě u „H“ babičky nebo prababičky. Jsou na ně uvaleny exekuční příkazy

z doby, kdy pracovali a jejich rodinné výdaje převyšovaly příjmy. „H“ nyní navštěvuje třetí třídu, otec se snaží dceři věnovat. Školní prospěch se znatelně zlepšil, ve sboru je šikovná a v Nízkoprahovém centru je moc spokojená.

Prognóza a doporučení

Ze spisu je patrné, že otec má s dcerou dobrý vztah a citovou vazbu. Snaží se společně připravovat do školy, trávit volný čas a podporuje ji v zájmových činnostech. Rodinné klima narušuje matka, která má problémy s alkoholem. Své povinnosti a zodpovědnost o „H“ nechává na druhovi a prarodičích. Není ochotna si připustit, jak dokáže ubližovat dítěti. Domnívám se, že pokud matka nebude abstinovat, situace v rodině se bude stále zhoršovat a na „H“ bude mít negativní vliv do budoucna.

Návrh intervence

V návrhu intervence bych se zaměřila vhodnou komunikací mezi všemi členy rodiny, kteří spolu žijí. Měli by si stanovit jasná pravidla ve výchově „H“ a požadavcích, které na sebe mají. Matka by měla podstoupit protialkoholickou léčbu. Dále bych se zaměřila na rozvoj osobnosti „H“, která je šikovná a komunikativní. Informovala bych o dané situaci vyučujícího i výchovného poradce školy, aby s nezletilou pracovali formou školních a mimoškolních projektů, aby se cítila užitečná a jedinečná. Podporovala bych ji v zájmových kroužcích.

3.4 KAZUISTIKA č. 4

Kazuistika se zabývá osudem chlapce, tohoto času 4 letého. Tuto kazuistiku uvádím jako příklad, že i v rodině s vyšším společenským statusem než v předešlých případech, je možné vědomě ubližovat dítěti partnerskými konflikty a alkoholismem.

a) Rodinná anamnéza

Matka středoškolsky vzdělaná, jazykově nadaná. Pracovala v oblasti cestovního ruchu. Pochází z Moravy. Léčí se ze závislosti na alkoholu.

Otec středoškolsky vzdělaný, pracuje v oboru farmacie. Pochází z Čech.

b) Osobní anamnéza

„S“ je 4 letý chlapec, navštěvuje mateřskou školu. Je bezproblémový, komunikativní, umí si hrát a nebojí se okolí.

c) Zdravotní anamnéza

„S“ se narodil v roce 2010 předčasným porodem 3 týdny před termínem.

d) Školní anamnéza

„S“ navštěvuje druhým rokem mateřskou školu v místě bydliště.

e) Sociální anamnéza

Matka užívala alkohol před těhotenstvím a narozením „S“. Ráda se napila, ale problém s užíváním alkoholu neměla. Alkohol neovlivňoval její plnění povinností a chod domácnosti. Do 6 měsíců věku „S“ abstinovala. V roce 2011 OSPOD zařadil rodinu do evidence sledovaných rodin. Díky nabídce zajímavého zaměstnání otce se přestěhovali do Čech, odkud pocházel. Často pracoval dlouho do večera. Matka si nemohla zvyknout na nové prostředí, neměla žádné kamarádky. „S“ byl klidné a spavé miminko a matka se často nudila. Začala znovu pít alkohol. Byla konfliktní a hádavá. Otce bezdůvodně napadala, vyčítala mu, že kvůli němu opustila svoje prostředí a on ji nechává samotnou s dítětem. Díky párovým konfliktům a negativním vlivům na syna se matka rozhodla vrátit zpět na Moravu. Syna nechala u otce. O „S“ se starali prarodiče z otcovy strany, když byl v práci. Otec vozil „S“ pravidelně na návštěvu za matku. „S“ však plakal, nechtěl s matkou trávit čas, bál se jí. Neuměla s ním komunikovat, nevěnovala se mu dostatečně. Po večerech pila alkohol, i když měla syna u sebe. Matka byla na otce agresivní, dávala mu za vinu, že s ním „S“ nechce být. Na žádost otce asistovala při předávání nezletilého sociální pracovnice, která se souhlasem matky u ní prováděla dechovou zkoušku na alkohol.

Otec podal návrh na předběžné opatření svěřeni syna do své péče, ten však byl zamítnut. „S“ začal navštěvovat mateřskou školu ve 3 letech v místě bydliště otce. Na jeho věk a problémy v rodinném prostředí má dobrou slovní zásobu, umí si hrát.

Současný stav

V současné době matka vyhledala odbornou pomoc, léčí se ze závislosti na alkoholu. Nezletilý je v péči otce. Matku pravidelně navštěvují, funguje mezi nimi mimosoudní dohoda o styku rodičů s dítětem. „S“ navštěvuje druhým rokem mateřskou školu, kde je kamarádský, usměvavý, umí si hrát. Má dobrou slovní zásobu.

Prognóza a doporučení

Dle spisu mají o nezletilého syna zájem oba rodiče. Nejsou však schopni vzájemné komunikace mezi sebou. Matka není ochotna žít v Čechách, opustit svoje zázemí na Moravě. Otec dokáže nezletilého lépe zabezpečit jak sociálně, tak emocionálně v místě svého bydliště, kde má oporu a pomoc od svých rodičů. Matka negovala abúzus alkoholu. Po odloučení se synem si uvědomila situaci, ve které se nachází a dobrovolně podstoupila léčbu ze závislosti na alkoholu. „S“ nemá k matce silné citové pouto, má z ní strach. Je rád se svým otcem a prarodiči, kde se cítí spokojený.

Návrh intervence

V návrhu intervence bych se zaměřila na soužití nezletilého se svým otcem. Je vidět, jaký pozitivní vliv na sebe mají. Dohoda rodičů o styku se synem je nejlepším řešením, které se v této situaci naskytlo. Zapracovala bych s pomocí odborníků na obnovení citového vztahu nezletilého s matkou po jejím úspěšném absolvování protialkoholní léčby. Dále bych se zaměřila na rozvoj osobnosti nezletilého například pomocí edukativní výchovy. Dle mého názoru by se měli rodiče pokusit o obnovení partnerského soužití a zachování rodiny. Nezbyvá mi nic jiného, než věřit, že matka dokáže abstinovat a rodina si k sobě najde cestu zpět nebo fungovat jako odloučený pár, ale oba budou synovi oporou a vychovávat ho bez negativních vlivů.

3.5

KAZUISTIKA č. 5

Kazuistika se zabývá osudem dívky, tohoto času 20 ti letou. Tento odstrašující případ uvádím jako varování vůči týrání vlastního dítěte a nevšímavosti okolí.

a) Rodinná anamnéza

Matka se základním vzdělání, nikdy nepracovala. Alkoholička.

Otec se základním vzděláním, pracuje příležitostně brigádně. Dle psychologických vyšetření hraniční osobnost s patologickými rysy, dominantní, manipulativní s velice silným sebehodnocením.

Nevlastní bratr 22 let, žil u svého otce. Po smrti otce byl svěřen do péče otcovy nové partnerky. Se sestrou se začal stýkat po té, co byla umístěna v dětském domově.

Nevlastní sestra 15 let, žila s matkou a svým otcem. V 11 ti letech byla umístěna do dětského domova k „A“.

b) Osobní anamnéza

„A“ je 20 ti letá dívka. Vyrůstala v dětském domově, kde absolvovala praktickou školu. Na své živobytí si vydělává prostitucí. Žije v nevyhovujících podmínkách.

c) Zdravotní anamnéza

„A“ narozena v roce 1994. Matkou nepřiměřeně tělesně trestaná, otcem psychicky týraná, izolovaná od okolního prostředí. Hospitalizována na psychiatrické klinice. Neumí pracovat s emocemi.

d) Školní anamnéza

Mateřskou školu nenavštěvovala. Do 6 té třídy navštěvovala základní školu, poté byla přeřazena na základní školu praktickou při domově dětí. Vyučena v oboru cukrářka na praktické škole při domově dětí.

e) Sociální anamnéza

„A“ byla od malička nepřiměřeně tělesně trestána. Matka měla problémy s alkoholem, o svou dceru se nestarala, neměla o ni zájem. „A“ byla pro ni přítěží. V 7 mi letech byla „A“ u svého otce přes víkend, kde už zůstala. Matka ji nechtěla zpět. Otec ji odvedl na OSPOD a dožadoval se, aby ji umístili do domova dětí. Nakonec souhlasil s tím, že si dceru na zkoušku nechá. OSPOD zařadil rodinu do sledovaných rodin. Otec nepracoval, byl veden na Úřadu práce. U otce byla psychicky týraná, dostávala nepřiměřené tělesné tresty, málo jídla. Otec ji ve 13 ti letech izoloval od okolního prostředí. Nesměla navštěvovat žádné zájmové kroužky, nesměla s nikým kamarádit. Vždy jí přesvědčil, že ona se má doma nejlépe a okolí je špatné. Otec ji cestou do školy i ze školy často sledoval, zda chodí rovnou domů. Byla velice zanedbaná, špinavá, měla pouze jedno oblečení, ve kterém stále chodila. Otec si našel novou partnerku. Partnerka otcovo chování kryla a omlouvala. Převraceli vše proti „A“, že si vše vymýšlí a že se má u nich dobře. Po té, co se začala o rodinu zajímat základní škola, přehlásili ji do jině.

Babička a teta z matčiny strany „A“ litovaly, nikdy jí však nepomohly. „A“ se zhoršil zdravotní stav, často jí bylo zle, zvracela, omdlávala. Ve 13 ti letech byla

hospitalizována na psychiatrické klinice. Poté se situace na chvíli zklidnila. Na doporučení sociální pracovnice „A“ mohla navštěvovat Nízkoprahový klub, kde trávila čas s dobrovolníky. Začala s nimi jezdit na výlety. Po krátké době však otec klub zakázal, nechtěl, aby zde „A“ trávila svůj volný čas. Ve 14 ti letech utekla od otce ke své babičce, která ze strachu vnučku vrátila otcí. O několik dní později utekla znovu, tentokrát na OSPOD. Byla převezena do Diagnostického ústavu na dobu dvou měsíců. Zde se dobře adaptovala, cítila se dobře. Poté byla přesunuta do dětského domova. V dětském domově ukončila základní školu praktickou a začala navštěvovat praktickou školu, obor cukrářka. V dětském domově chtěla začít nový život. Cítila se tam dobře. Musela však být pod stálým dohledem. Byla velice impulzivní, nevyzpytatelná. Ubližovala spolubydlícím, neuměla pracovat s emocemi. Ve škole se málo snažila, byla spíše podprůměrná. Když bylo „A“ 16 let, přivezli do Dětského domova její sestru, se kterou žily společně s matkou 2 roky. Nemohly si k sobě najít cestu. Do dětského domova je začal jezdit navštěvovat i jejich bratr s jeho opatrovníci. Návštěvy bratra oběma sestrám prospívaly. Zlepšil se jejich citový vztah k sobě navzájem. Sestry se spřátelily i s bratrovou opatrovníci.

„A“ bylo povoleno jezdit na „dovolenky“ ke svému bratrovi. Zlepšil se jí školní prospěch, částečně se zklidnila. „A“ na doporučení sociální pracovnice zůstala v dětském domově až do svých 19 ti let a úspěšně ukončila praktickou školu. Po odchodu z dětského domova byla umístěna v Centru sociální prevence pro mládež, které nabízí mimo jiné i pomoc mládeži po skončení ústavní výchovy. V centru se jí velice líbilo, bylo zde spousta vrstevníků, pomáhali jí při hledání brigád. Mohla se účastnit různých výletů a aktivit. Kontaktovala ji matka, která po ní chtěla peníze na alkohol. Sociální pracovnice OSPOD pomohla „A“ získat obecní byt. Bylo potřeba vyřídit povinnosti spojené s užíváním bytu. Do dnešního dne tak neudělala a do bytu se nenastěhovala.

Současný stav

„A“ bydlí v rodině bývalého chovance ústavu, ve kterém žili společně. Z Centra sociální prevence pro mládež odešla na vlastní žádost. Začala kouřit marihuanu, na živobytí si vydělává prostitucí. S početnou rodinou žije i nadále v malém bytě v nevyhovujících podmínkách. Její byt je prázdný a roste dluh na nájemném. Se svou rodinou se nestýká.

Prognóza a doporučení

„A“ dostala příležitost začít žít hodnotný život. V dětském domově se připravila pro budoucí zaměstnání, naučila se základním pracovním návykům a mezilidským vztahům. Utvořila si citový vztah se sourozenci. Sociální pracovníce má zásluhu na získání obecního bytu pro „A“, která nezvládla tíhu samostatnosti a zodpovědnosti a do bytu se nenastěhovala. Z dětství nemá tyto návyky vypěstované. Má potřebu stále s někým být, chybí jí kontakt, láska, opora a péče. Cítí, že vše dostává od lidí, se kterými nyní žije.

Návrh intervence

V návrhu intervence bych se zaměřila na navázání kontaktu s bratrem, který měl na sestru pozitivní vliv. Dále bych se snažila obnovit kontakt s Centrem sociální prevence pro mládež, kde by přišla do styku s lidmi, kteří uznávají jiné hodnoty než lidé, se kterými se stýká. Vzhledem k věku není možné bránit jí v jejím životním stylu, snad jen mohu držet pěsti, aby se vzchopila a využila příležitostí, které se jí nabízejí.

3.6

KAZUISTIKA č. 6

Tato kazuistika se zabývá osudem tří sourozenců, chlapců tohoto času 6 ti, 5 ti a 3 letým. V kazuistice uvádím příklad laxního přístupu k výchově, nezvládání péče o 3 děti.

a) Rodinná anamnéza

Matka vystudovala střední školu, pracovala v oblasti cestovního ruchu. Dlouhodobé problémy s alkoholem, léčena na psychiatrické klinice. Nyní abstinuje.

Otec absolvoval střední odborné učiliště, pracuje jako OSVČ v oboru stavebnictví. 15 měsíců byl ve výkonu trestu za neplnění vyživovací povinnosti. Z předešlých vztahů má dalších 6 dětí.

Všichni sourozenci jsou vlastní, mají společnou matku i otce.

b) Osobní anamnéza

„M“ je 6 ti letý chlapec, navštěvuje mateřskou školu. Je usměvavý, komunikativní. Baví ho míčové hry. Těší se do školy.

„F“ je 5 ti letý chlapec, navštěvuje s bratrem mateřskou školu. Je okatý, veselý. Baví ho logické hry. Je zvědavý.

„R“ je 3 letý chlapec, s prarodiči a matkou chodí na procházky a dětská hřiště. Je zvědavý.

c) Zdravotní anamnéza

„M“ se narodil v roce 2007, matka rodila pod vlivem alkoholu. Navštěvuje PPP.

„F“ se narodil v roce 2008, porod proběhl bez komplikací. Navštěvuje PPP.

„R“ se narodil v roce 2010, porod bez komplikací. Emočně fixovaný na bratry.

d) Školní anamnéza

Chlapci byli krátkodobě umístěni v Krizovém centru, „M“ a „F“ navštěvují mateřskou školu. „M“ půjde v září tohoto roku poprvé do školy, kam se moc těší. „R“ by měl nastoupit do mateřské školy letos v září.

f) Sociální anamnéza

„M“ se narodil matce, která v těhotenství užívala alkohol. Alkohol měla s sebou i v porodnici. Z porodnice byli propuštěni pod dohledem prarodičů, kteří své dceři alkohol tolerovali a omlouvali ji. Rodina byla zařazena do evidence sledovaných rodin OSPODu. Prarodiče pomáhali s výchovou „M“ v začátcích. Otec měl více zaměstnání a v domácnosti zdržoval málo. Po roce se narodil druhý syn „F“. Po roce a půl se narodil poslední syn „R“. Matka nezvládala péči všech synů. Dále popíjela alkohol. „F“ ve 2 letech spadl ze schodů a způsobil si vážný úraz hlavy. Do protokolu Policie ČR bylo zapsáno, že ho nesl po schodech jeho starší bratr a „F“ mu vypadl z náručí. Matka o něj nejevila zájem, až po urgencích si pro něho přišla do nemocnice. Všichni chlapci byli velice zanedbaní, neměli základní návyky. Matka s nimi nenavštěvovala dětského lékaře. V bytě o velikosti 1+1, kde žili, neplatili nájemné, měli špatné sousedské vztahy.

Matka opustila otce svých dětí a přestěhovali se do azylového domu, kde matka nerespektovala vnitřní řád a požívala alkohol a nechávala děti bez dohledu. Děti byly převezeny do krizového centra v roce 2011. Bohužel se nepodařilo je umístit všechny společně do stejného centra. „M“ a „F“ byli spolu a „R“ vzhledem ke svému věku byl umístěn v jiném krizovém centru. Matka podstoupila léčbu své závislosti na alkoholu. V té době otec nastoupil do výkonu trestu odnětí svobody. Prarodiče měli o vnuky zájem, pravidelně je navštěvovali a trávili s nimi veškerý volný čas. Vzhledem k jejich

pokročilejšímu věku si je nemohli vzít k sobě. Chlapci byli na sebe silně fixováni. „M“ byl učenlivý, v krizovém centru se naučil základní písmena, čísla a barvy. Snažil se poutat pozornost na sebe. Ze začátku pobytu byl velmi vulgární, plival na děti i dospělé. „F“ měl vadu výslovnosti, krátkodobé soustředění. Učil se však rychle, byl zvědavý. Naučil se poznat barvy, zvířata. Ze začátku pobytu byl drzý, provokoval. Se svým starším bratrem se rvával o stejnou hračku.

„R“ byl v krizovém centru klidný, dokázal si hrát sám. Byl emočně fixovaný na bratry, ze začátku pobytu hodně plakal. Jedl hltavě, měl opožděnou motoriku, nejistou a nestabilní chůzi. Moc rád si hrával, reagoval na zavolání. Po měsíci se podařilo umístit všechny bratry do stejného krizového centra, kde byli více než rok. Chlapci se dobře začlenili, vyžadovali si fyzický kontakt se staršími dětmi a personálem. Chránili nejmladšího bratra, stále ho objímali. Matka užívala lék pro léčbu alkoholismu Antabus a mohla za syny docházet do krizového centra. Otec o chlapce jevil zájem, psal jim dopisy z vězení. Chlapci byli divocí, emoce obraceli do agrese, byli smutní z odchodu matky a prarodičů. Po ukončení léčby ze závislosti na alkoholu dostala matka zpět své syny do péče. Mají k dispozici byt v Azylovém domě. Matka abstinovala, našla si zaměstnání. Starší chlapci začali navštěvovat mateřskou školu. „R“ hlídali prarodiče, když byla matka v práci. „M“ a „F“ byli v mateřské škole moc spokojeni. Byli vždy čistí, upravení, usměvaví a komunikativní. Nemohli se účastnit kroužků a školních akcí z finančních důvodů. Otec se vrátil z výkonu trestu odnětí svobody. S matkou si mimosoudně upravili styk s dětmi, aby mohl navštěvovat svoje syny. Po roce matka opět začala užívat alkohol, byla vyčerpaná z péče o 3 syny a práce. Byla hospitalizována na psychiatrické klinice, chlapci krátkodobě umístěni v Krizovém centru a následně v péči dědečka.

Současný stav

V současné době matka abstínuje, užívá lék Antabus. Bydlí se syny a prarodiči, kteří jí pomáhají s výchovou. Chlapci mají s otcem dobré vztahy.

Prognóza a doporučení

Ze spisu je zřejmé, že chlapci v období psychomotorického vývoje od narození do 3 let věku vyrůstali v negativním rodinném prostředí a měli zanedbanou péči. Domnívám se, že následkem byla opožděná motorika chlapců a duševní nevyzrálost. Matka se několikrát léčila ze závislosti na alkoholu. Je zde malá pravděpodobnost, že dokáže dlouhodobě abstinovat. V případě, že nezvládne péči o chlapce, budou chlapci umístěni v dětském

domově. Prarodiče jsou již v pokročilém věku a nejsou schopni všechny chlapce vychovávat. Otec má novou partnerku, se kterou čeká další dítě. Na své 3 syny výživné platí včas.

Návrh intervence

V návrhu intervence bych se zaměřila na soužití chlapců s prarodiči a matkou. Snažila bych se zapojit chlapce do volnočasových aktivit. Podporovat jejich vzdělání a učit je základním pracovním návykům, zodpovědnosti a samostatnosti. O dané situaci bych informovala po nástupu do základní školy chlapců vyučující a výchovné poradce. Návštěvy PPP považuji za důležité.

3.7 KAZUISTIKA č. 7

Tato kazuistika se zabývá osudem sourozenců, 17 ti leté dívky a 19 ti letého chlapce. Chci poukázat na závažnost matčina problému s alkoholem, jak dokáže ovlivnit vývoj dětí a sociální status rodiny.

a) Rodinná anamnéza

Matka se základním vzdělání, nikdy nepracovala. Více než rok umístěna ve vazební věznici. Alkoholička. V roce 2012 zemřela.

Otec vyučen na středním odborném učilišti, pracoval jako OSVČ v oboru stavebnictví. Od rodiny odešel. Nyní má novou rodinu. S dětmi je v kontaktu.

Sourozenci jsou vlastní, mají společného otce i matku.

b) Osobní anamnéza

„A“ je 19 ti letý chlapec. Má problémy s dodržováním zákona. Vyrůstal v dětském domově. Nemá žádné zájmy.

„E“ je 17 ti letá dívka. V dětském domově se úspěšně vyučila v oboru cukrářka. Páchá krádeže, za které vykonává obecně prospěšné práce.

c) Zdravotní anamnéza

„A“ se narodil v roce 1994, předčasným porodem 14 dní před termínem. Byl hodně živé dítě, rvané, provokoval děti. Navštěvuje psychiatrii.

„E“ se narodila v roce 1996, bezproblémovým porodem. Byla hodně živé dítě, agresivní a náladová. Navštěvuje PPP.

d) Školní anamnéza

Oba sourozenci navštěvovali mateřskou školu. „A“ s průměrným prospěchem absolvoval základní školu, kde měl problémy s chováním a nepřipravoval se do výuky. Odborné učiliště zakončil s podprůměrným výsledkem.

„E“ navštěvovala základní školu, v dětském domově základní školu praktickou. Vyučila se v oboru cukrářka na odborném učilišti.

e) Sociální anamnéza

„A“ a E“ žili s rodiči v bytě o velikosti 1 + 1. Matka začala požívat alkohol. Po krátké době se rodiče rozešli a později rozvedli manželství. Mezi matkou a mladším otcem byl věkový rozdíl 19 let. Otec se odstěhoval. „E“ začala navštěvovat mateřskou školu, kterou už navštěvoval její bratr. V mateřské škole byla čilou a veselou dívkou. Matka měla k dětem pěkný vztah. Umožnila jim navštěvovat různé zájmové kroužky, kina, divadla. Pořídila jim pejska, o kterého se vzorně starali. Obě děti byly hodně živé. Matčín problém s alkoholem se začal stupňovat. Pro děti chodila do mateřské školy a později i základní školy opilá. Děti vždy převzala babička, a dokud byla matka pod vlivem alkoholu, o děti se starala. Matka měla s babičkou dětí kvůli alkoholu velké konflikty. Babička trpěla jejich životním stylem. Snažila se jim však všestranně pomáhat a rozmlouvala matce alkohol, ta však prosby ignorovala a zakázala babičce styk s dětmi. V domě, kde žili, neustále rušili noční klid. Děti se toulaly po ulicích, ponocovaly. OSPOD zařadil rodinu do evidence sledovaných rodin. Jednoho dne se stala v domě vražda. Nikdy nebylo prokázáno, že ji spáchala matka „A“ a „E“ i když tomu vše nasvědčovalo. Podezřelá i zavražděná byly sousedky, ten den se hodně hádaly i v přítomnosti dětí. Matku našli ležet v posteli s 3,5 promile alkoholu v krvi, děti běhaly mezi oběma otevřenými byty. Matka byla eskortována do vazební věznice. „A“ a „E“ byli v předběžném opatření svěřeni do péče babičky. Otec měl o děti zájem také, ale jeho nová družka s tím nesouhlasila. Po návratu z vazební věznice matka abstinovala, vzorně se starala o děti. Po půl roce opět začala pít alkohol.

V roce 2006 byli donuceni z důvodu neplacení nájemného a sousedské nepřizpůsobivosti vystěhovat se z bytu. Matka se s dětmi přestěhovala mezi bezdomovce, žili v zahrádkářské kolonii ve stanu. Matka je fyzicky trestala, často byl slyšet křik a pláč. Děti byly matce odebrány a umístěny do dětského domova. V dětském domově „E“ dokončila základní školu praktickou, úspěšně se vyučila na odborném učilišti v oboru cukrářka. Její chování bylo často agresivní, náladové. Musela být přeřazena do diagnostického ústavu. Po návratu do dětského domova ji občas navštěvoval otec i matka. Otec měl novou přítelkyni, se kterou čekal další dítě. V 15 ti letech „E“ odcizila s bratrem a kamarády osobní automobil, se kterým havarovali v potoce. „E“ byl soudem nařízen Probační program a obecně prospěšné práce v délce 60 ti hodin. Rok poté vykradla s kamarády chatu. Opět byla odsouzena k obecně prospěšným pracím a přemístěna do výchovného ústavu. Po smrti matky se s „E“ začala stýkat babička, která se o ni dodnes stará.

„A“ měl na základní škole průměrný prospěch. Měl však problémy s chováním. Nepřipravoval se na výuku, chodil pozdě, provokoval spolužáky a vyvolával rvačky. Ve 14 ti letech kouřil marihuanu. Se svým kamarádem nabídli pomoc starší paní s těžkou nákupní taškou. Po cestě ji odcizili hodinky a peněženku. Vzhledem k nízkému věku bylo trestní stíhání pozastaveno. Po ukončení základní školy nastoupil na odborné učiliště. Školní prospěch měl spíše podprůměrný. V jeho 17 ti letech matka těžce onemocněla vzácným druhem žloutenky typu E. Pokud zdravotní stav dovolil, matku oba sourozenci navštěvovali. Stále žila jako bezdomovec. Po její smrti se „A“ dopouštěl trestných činů, na učilišti se neučil, musel dělat reparát z několika předmětů. Navštěvoval psychiatrii.

Současný stav

„E“ je umístěna ve výchovném ústavu a dlouhodobě pobývá na dovolence u své babičky. „A“ v loňském roce opustil dětský domov. Střídavě žije u své babičky a otce. Otec má novou rodinu.

Prognóza a doporučení

Sourozenci vyrůstali v nevhodném prostředí. V dětství zažili hrůzný zážitek. Matka měla k dětem pěkný vztah, nedokázala však přestat pít alkohol. Alkohol se dostal do popředí před dětmi a vztah v rodině se zhoršil. Přišli o sociální zázemí, děti nemohly vyrůstat mezi bezdomovci a byly převezeny do domova dětí. Babička se snažila do rodiny zasahovat a ovlivňovat ji, matka byla zásadně proti. Po smrti matky babička s dětmi

navázala kontakt. „E“ se nyní zdržuje u babičky. Výchova je velice náročná, „E“ je hodně ovlivnitelná svými kamarády a veškerou vinu svých negací a problémů svaluje na ostatní. „A“ je samostatný, dokáže se o sebe postarat, je až vychytralý a dokáže si vše zorganizovat ve svůj prospěch.

Návrh intervence

V návrhu intervence bych se zaměřila na soužití „E“ a babičky. „E“ je v její péči pozitivně ovlivňována. Babička ji věnuje veškerou péči a rodinné zázemí. Toto řešení se jeví jako nejvhodnější. U obou sourozenců je nutné zaměřit pozornost na jejich pracovní návyky. Pomocí odborníků PPP a Centra sociální prevence pro mládež bych sourozence začlenila mezi vrstevníky, kteří se zajímají o zaměstnání a motivovala je k práci. Doufám, že oba sourozenci budou správně motivováni, najdou si zaměstnání a přestanou páchat trestné činnosti.

ZÁVĚR

Cílem mé bakalářské práce bylo předložit náhled na vývoj osobnosti, který se vytváří v různých podmínkách. Dítě od narození vyrůstá v uzavřené skupině nejbližších lidí, kteří ho obklopují a v úplném počátku ho i výrazně tvarují. Rodina má dát dítěti základní zkušenosti z vlastního života, vychovávat podle svého hodnotového systému a ukázat mu, jak se mají lidé chovat k sobě navzájem, pomáhat si a jak reagují v určitých životních situacích. Dítě pozoruje chování ženy a muže jak se chovají v rodině i mimo rodinu, jaké názory a postoje zastávají a následně si osvojuje jisté postupy chování, jednání, společenskou ohleduplnost a takto vchází do společnosti. Rodinné prostředí působí na intelekt dítěte, osvojování si vědomostí a dovedností a rozvinutí motivace k učení. Dítě si může pomocí nápodoby nebo identifikace osvojit nežádoucí poruchové chování nebo přijmout jiný hodnotový systém.

Sociálně patologické jevy, které se vyskytují v rodině, působí na psychický rozvoj vývoje jedince nezdravě, ať se jedná o partnerský nesoulad či rozvod. Obzvláště závažným sociálně patologickým jevem, který se vyskytuje v některých rodinách je závislost. Mezi nejrozšířenější nebezpečné závislosti patří zejména závislost na alkoholu a drogová závislost. Nevhodné rodinné prostředí je velkým rizikem pro vznik rozvoje nežádoucích způsobů chování. Pro dítě je pozitivní rodinné prostředí nenahraditelné a nezaměnitelné.

Dalším silně ovlivňujícím vnějším vlivem je prostředí mimo rodinu, které dítě obklopuje a do kterého patří například škola, mimoškolní prostředí a vrstevníci. I zde se jedinec setká s odlišnými postoji a hodnotami životního stylu. V praktické části bakalářské práce jsem názorně představila na konkrétních případech dopad negativního vlivu rodinného prostředí na jedince.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- 1) EGER, L. Strategie rozvoje školy. Plzeň: Cechtuma, 2002. ISBN 80-903225-2-2.
- 2) GOLEMAN, D. Emoční inteligence. Praha: Columbus, 1997. ISBN 80-85928-48-5.
- 3) HAVLÍK, R., KOŤA, J. Sociologie výchovy a školy. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-327-7.
- 4) HOFBAUER, B. Děti, mládež a volný čas. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-927-5.
- 5) KALINA, K. a kol. Drogy a drogové závislosti. Praha: Úřad vlády ČR, 2003. ISBN 80-86734-05-6.
- 6) KOHOUTEK, R. Základy užití psychologie. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2002. ISBN 80-214-2203-3.
- 7) KOZEL, R. Moderní marketingový výzkum. Praha: Grada, 2006. ISBN 80-247-0966-X.
- 8) KRAUS, B. Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.
- 9) KRAUS, B., POLÁČKOVÁ, V. a kol. Člověk – prostředí – výchova, Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.
- 10) LACA, S. Sociální pedagogika. Brno: Institut mezioborových studií, 2011. ISBN 808-7182-197.
- 11) LIVI-BACCI, M. Populace v evropské historii. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2003. ISBN 80-7106-495-5.
- 12) MATĚJČEK, Z. Co, kdy a jak ve výchově dětí. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-325-3.
- 13) MATOUŠEK, O. Základy sociální práce. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-262-211-0.

- 14) MÁCHOVÁ, J. Duševní hygiena rodinného života. Praha: Avicenum, 1974. ISBN 80-7127-026-1.
- 15) MOŽNÝ, I. Moderní rodina, mýty a skutečnost. Brno: Blok, 1990. ISBN 80-7029-018-8.
- 16) MÜHLPACHR, P. Sociální patologie. Brno: Masarykova univerzita, 2001. ISBN 80-210-251.
- 17) NAKONEČNÝ, M. Úvod do psychologie. Praha: Academia, 2003. ISBN 80-200-0993-0.
- 18) SINGLY de, F. Sociologie současné rodiny. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-249-1.
- 19) TRAIN, A. Nejčastější poruchy chování dětí. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-503-2.
- 20) VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-717-8308-0.
- 21) VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. Aplikovaná sociální psychologie I. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-269-6.
- 22) Listina základních práv a svobod, čl. 33, Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb.
- 23) http://www.alkoholik.cz/zavislost/dedicnost/dedicnost_genetika_a_predispozice_k_alkoholismu.html internetový zdroj 10.11.2013 v 19:50.
- 24) <http://www.mediaresearch.cz/aktualita/tz-deti-venuji-mediim-v-prumeru-ctyri-hodiny-denne> internetový zdroj 28. 11. 2013 v 10:20.
- 25) <http://www.psyx.cz/texty/vychova-ditete-rodina.php> internetový zdroj 10. 12. 2013 v 15:00.
- 26) <http://rudolfkohoutek.blog.cz/0911/kolni-pracovni-a-dalsi-prostredi-s-vlivem-na-vyvoj-osobnosti> internetový zdroj 18. 10. 2013 v 14:25.

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ADHD Attention Deficit Hyperactivity Disorder

ČR Česká republika

OSVČ Osoba samostatně výdělečně činná

OSPOD Orgán sociálně-právní ochrany dětí

PPP Pedagogicko-psychologická poradna

SR Slovenská republika